

ROK XVII

NUMER 1

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

KRAKÓW, DNIA 29 STYCZNIA 1938

T R E Ś Ć

Poz	Str.
1. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie organizacji roku szkolnego	2
2. Ochotnicze hufce P. W. K.	2
3. Wydawanie duplikatów świadectw szkolnych	2
4. Aparaty filmowe dla szkół	3
5. Filmy i aparaty filmowe w szkołach średnich ogólnokształcących	5
6. Organizacja szkół	7
7. Konkursy	7
8. Komunikaty	8
9. DZIAŁ NIEURZĘDOWY:	
Ś. p. Władysław Wierzbicki	10
Zwolnienia młodzieży z ćwiczeń cielesnych	12
Stan higieny i opieki lekarskiej w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego w r. 1936/37	19
Statystyka egzaminów końcowych w szkołach średnich ogólnokształcących oraz zakładach kształcenia nauczycieli w Okręgu w roku szkolnym 1936/37	23
Kronika	25
Wykaz dzieł nabytych przez Centr. Bibl. Naucz.	27

1.

Minister
Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego.

Nr II S-10152/37 Warszawa, dn. 9. 11. 1937

**Organizacja roku szkolnego — przysposobienie
wojskowe.**

Okólnik Nr 43 z dnia 12 kwietnia b. r. (II S-2836/37) o organizacji roku szkolnego 1937/38 w szkolnictwie średnim ogólnokształcącym i zakładach kształcenia nauczycieli (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1937 poz. 147) zawiera w części pierwszej (Sprawy szczegółowe. A. Gimnazja ogólnokształcące — ust. 5 str. 181) postanowienie, że w roku szkolnym 1937/38 obowiązują plany godzin w klasach I, II, III i IV gimnazjów państwowych według programu nauki w gimnazjach z polskim językiem nauczania łącznie z uzupełnieniami, wprowadzonymi zarządzeniem o organizacji roku szkolnego 1936/37.

Wyjaśniam, że przez uzupełnienie do zarządzenia o organizacji roku szkolnego 1936/37 należy rozumieć m. in. także te zmiany, które zostały wprowadzone zarządzeniem z dnia 16-go października 1936 r. Nr II S-6459/36 w sprawie przysposobienia wojskowego w klasie IV gimnazjum ogólnokształcącego.

Minister:
W. Świątosławski.

2.

Nr O. 36201/37. Kraków, dn. 21. XII. 1937 r.

Do

**Dyrekcji państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz
zakładów kształcenia nauczycieli w Okręgu
w sprawie**

o c h o t n i c z y c h h u f c ó w p. w. k.

Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 18. XII. 1937 r. Nr II W-7292/37. wyjaśniam, że zarządzenie Ministra WR. i OP. oraz Ministra Spraw Wojskowych z dnia 10 września 1937 r. Nr II W-8256/37 w sprawie orga-

nizacji przysposobienia młodzieży do obrony kraju (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 12, poz. 369) nie wyklucza możliwości organizowania ochotniczych hufców przysposobienia wojskowego kobiet przez Organizację Przysposobienia Kobiet do Obrony Kraju spośród dziewcząt od lat 15 wzwyż, a więc zasadniczo spośród uczennic od IV-tej klasy gimnazjów zaczynając.

Przypominam, że sprawę powyższą reguluje okólnik Ministra WR. i OP. z dnia 11 maja 1928 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. poz. 213).

Kurator Okręgu Szkolnego:

J. Stypiński wr.

3.

Nr O. 1092/38. Kraków, dn. 21. I. 1938 r.

Do

**Inspektoratów Szkolnych, Dyrekcji państwowych szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz zakładów kształcenia nauczycieli
w Okręgu w sprawie**

w y d a w a n i a d u p l i k a t ó w ś w i a d e c t w s z k o l n y c h.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 12. I. br. Nr II. P-11379/37 wyjaśniło, że rozporządzenie z dnia 20 października 1936 r. Nr I. Praw-2072/109/36 (Dz. Urz. Kuratorium Nr 11/36) w sprawie wydawania duplikatów świadectw szkolnych odnosi się również do duplikatów świadectw szkół powszechnych z tym jednak, iż: a) w pktcie 4 powołanego pisma okólnego w miejsce uprawnień Kuratorium wchodzi Inspektorat Szkolny; b) ustęp przedostatni dotyczący pobierania taksy (opłat) nie odnosi się do szkolnictwa powszechnego, ponieważ w szkołach powszechnych wspomniane taksy nie są pobierane.

Sprawę opłat stemplowych od duplikatów świadectw normuje rozporządzenie z dnia 19 maja 1936 r. (I R-4454/36), Dz. Urz. Kuratorium Nr 6/36, którego wytyczne stosować należy także do duplikatów świadectw szkół powszechnych.

Kurator Okręgu Szkolnego:

J. Stypiński wr.

4.

Nr O. 35907/37. Kraków, dn. 28. XII 1937 r.

Do

Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz zakładów kształcenia nauczycieli w Okręgu w sprawie

aparatów filmowych dla szkół.

W związku z zarządzeniem P. Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 30 czerwca 1937 r. (Nr Szt. 2544/37) w sprawie oceny typów aparatów filmowych dla szkół (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 8, poz. 232), tudzież w związku z okólnikiem Nr 104 z dnia 9 grudnia 1937 r. w sprawie filmu szkolnego (II. S. 9783/37) Ministerstwo WR. i OP. rozporządzeniem z dnia 9/XII 1937 Nr Szt. 4653/37 zawiadomiło, że uznaje za dozwolone do użytku zbiorowego w szkołach jako pomoc naukową wymienione poniżej typy aparatów filmowych, ustalając zarazem ceny maksymalne zarówno aparatów, jako też zapasowych części wymiennych i dodatkowych, łącznie z dostawą do szkół.

I.

Aparat firmy „Kodak“ (Warszawa, Pl. Napoleona 1) typu „Kodascope“, model „E“ (nr Szt. 3275/37).

1. Aparat niemy firmy „Kodak“ typu „Kodascope model E nr 3445“ zł. 391.—

U w a g i : Aparat powyższy nie nadaje się do udźwiękowienia; może służyć do wyświetlania filmów niemych oraz dźwiękowych jako niemych; przystosowany jest do prądu stałego i zmiennego o napięciu 100—250 V przy użyciu opornicy.

2. Części wymienne i dodatkowe:

- a) Opornica na napięcie 120—250V zł 60.50
- b) Lampa projekcyjna „Mazda“
400 W na napięcie 100—125 V . zł 44.—
- c) Lampa projekcyjna „Mazda“
750 W na napięcie 100—125 V . zł 55.—
- d) Obiektyw f — 22 mm, f : d — 2,5 zł 55.—
- e) Obiektyw f — 50 mm, f : d — 1,6 zł 88.—

II.

Aparaty filmowe firmy „Powszechne Towarzystwo Elek-

tryczne A.E.D.“ (Warszawa, Mazowiecka 7) typu „Movector Super“ (nr Szt. 3356/37).

- 1. Aparat niemy typu „Movector Super 16. K. 12350 DZB“ zł 1,035.—
- 2. Urządzenie dźwiękowe zł 1,621.50
- 3. Aparat dźwiękowy typu „Movector Super 16. G. 13183 B“
(bez futerału) zł 2,656.50

U w a g i : Aparat wymieniony pod 1, przystosowany do prądu stałego i zmiennego o napięciu 100—250 V, może służyć do wyświetlania filmów niemych oraz dźwiękowych, jako niemych; nadaje się do udźwiękowienia.

4. Części wymienne i dodatkowe:

- a) Futerał na aparat dźwiękowy . zł 60.—
- b) Lampa projekcyjna („Osram“)
375 W na napięcie 75 V . . . zł 45.10
- c) Obiektywy („Agfa Lucellar“)
f—50 mm, f : d— 1,7; f—35 mm,
f : d — 0,95 (1,1) i f—65 mm,
f : d — 1,6 (1,7) po zł 92.40
- d) Części w urządzeniu dźwiękowym:
 - 1) lampa wstępna 70504 . . . zł 35.20
 - 2) lampa końcowa 71403 . . . zł 39.05
 - 3) lampa prostownicza 74301 . zł 14.30
 - 4) lampa głośnikowa 75301 . . zł 27.28
 - 5) lampa do fotokomórki 75220 zł 17.16
 - 6) fotokomórka 70123 . . . zł 165.—

III.

Aparaty filmowe firmy Siemens & Halske (Berlin, Siemens & Halske Aktiengesellschaft Wernewerk F. Warszawa, Biuro Techniczno-Handlowe Zygmunt Grabowski, Wilcza 29, A) typu Siemens-Standard-Projektor T (Nr Szt. 4506/37).

- 1. Aparat niemy typu „Siemens-Standard-Projektor T. L. Nr 97532“ zł 845.25
- 2. Urządzenie dźwiękowe zł 1552.50
- 3. Aparat dźwiękowy typu „Siemens-Standard-Projektor T. L. Nr 97532“ zł 2397.75

U w a g i : Aparat wymieniony pod 1, przystosowany do prądu stałego i zmiennego o napięciu 100—250 V przy użyciu opornicy, może służyć do wyświetlania filmów niemych

oraz dźwiękowych jako niemych; nadaje się do udźwiękowienia.

4. Części wymienne i dodatkowe:

a) Opornica	zł 11.—
b) Obiektywy („Meyer“) f—5 cm,
f : d — 1,8; f—3,5 cm, f : d — 2;
f—65 cm, f : d — 2 po	zł 66.—
c) Komplet narzędzi do aparatu	zł 115.—
d) Lampa projekcyjna („T. L. Siemens“) 200 W na napięcie 50 V	zł 27.50
e) Części w urządzeniu dźwiękowym:	
1) lampa wstępna	zł 35.20
2) lampa końcowa	„ 39.05
3) lampa prostownicza	„ 14.30
4) lampa głośnikowa	„ 27.28
5) ton-lampa	„ 17.16
6) fotokomórka	„ 165.—

IV.

Aparat filmowy firmy „Victor Animatograph Corporation“ (Davenport, Towa, U. S. A. — Warszawa, Lwowska 7 (model „Animatophone 25 A. C.“ (nr Szt. 3860/37).

1. Aparat dźwiękowy typu „Animatophone, model 25 A. C.“
łącznie z pryzmatem zł 2,346.50

U w a g i : Aparat ten produkcji amerykańskiej, przystosowany wyłącznie do prądu zmiennego 100—120 V (na żądanie 100—250 V), winien być wyposażony w pryzmat niezbędny do wyświetlania filmów produkcji europejskiej.

2. Części wymienne i dodatkowe:

a) Lampa projekcyjna („Mazda“) 500 W na napięcie 100—120 V	zł 28.57
b) Lampa projekcyjna („Mazda“) 750 W na napięcie 100—120 V	zł 33.23
c) Obiektywy: f—6, 35 cm, f : d — 1,65; f—7, 62 cm, f : d — 2; f—8, 89 cm, f : d — 2,5; f—10, 16 cm, f : d — 4,5 po	zł 102.02
d) Części w urządzeniu dźwiękowym:	
1) 5 lamp metalowych do wzmacniacza 10 W	zł 34.98
2) fotokomórka	zł 58.30
3) lampa do fotokomórki 8½ V 4 Amp.	zł 6.41
4) lampa-pilot 6 W na napięcie 115 V	zł 0.88

Aparat filmowy „Zeiss Ikon“ (Drezno — J. Segalowicz, Warszawa, Moniuszki 2) typu „Kinox — N“ (nr Szt. 3917/37).

1. Aparat niemy typu „Kinox-N“ zł 1.029.25

U w a g i : Aparat nie nadaje się do udźwiękowienia. Celem możliwości wyświetlania filmów dźwiękowych jako niemych aparat winien być wyposażony w bębni o ząbkach jednostronnych. Aparat przystosowany jest do prądu stałego i zmiennego o napięciu 100—140 V i 200—250 V.

2. Części wymienne i dodatkowe:

a) Transformator uniwersalny na napięcie 100—250 V	zł 30.80
b) Lampa projekcyjna 375 W na napięcie 75 V	zł 36.85
c) Obiektywy:	
1) „Kinostar“ f—5 cm; 1:1, 8	zł 52.15
2) „Alinar“ f—5 cm; 1:1,4	zł 133.65
3) „Alinar“ f—3,5 cm; 1:1,8	zł 89.76
4) „Alinar“ f—7 cm; 1:1	zł 224.40
d) Kufer do aparatu	zł 39.60
e) Przewijaczka na 120/250 m	zł 22.55
f) Szpula na 120 m	zł 8.47

VI.

Aparat filmowy firmy Juliusz Caboche & Co (Warszawa, Al. Jerozolimska 31) typu „Ditmar Nr 3488 t. 2960“ (Wiedeń) Nr Szt. 4445/37.

- 1) Aparat niemy typu „Ditmar Nr 3488 t. 2960“ zł 669.30

U w a g i : Aparat przystosowany jest do prądu stałego i zmiennego o napięciu 100—250 V; nie nadaje się do udźwiękowienia. Celem możliwości wyświetlania filmów dźwiękowych jako niemych aparat winien być wyposażony w bębni o ząbkach jednostronnych.

2. Części wymienne i dodatkowe:

a) Lampa projekcyjna 250 W na napięcie 120—220 V	zł 35.64
b) Lampa projekcyjna 400 W na napięcie 120 lub 220 V	zł 54.51
c) Obiektywy: f—35, 2 mm, 1:1,6; f—50,3 mm, 1:1,6; f—65 mm, 1:1,6 po	zł 61.30
d) Szpula 60-metrowa	zł 1.98
e) Szpula 120-metrowa	zł 3.96
f) Sklejarka	zł 7.92

- g) Przewijaczka ze sklejką . . . zł 89.10
h) Ekran 2-metrowy w ramie . . zł 103.95

Kurator Okręgu Szkolnego:
J. Stypiński wr.

5.

Nr II 36222/37. Kraków, dn. 21 I. 1938 r.

Do

**Dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących państwowych i prywatnych w Okręgu
w sprawie**

**filmów i aparatów filmowych
w szkołach średnich ogólnokształcących.**

Zawiadamiam, że w związku z zarządzeniami P. Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 30 czerwca 1937 roku Nr Szt. 2544/37 w sprawie oceny typów aparatów filmowych dla szkół (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 8, poz. 232) i z dnia 7 października 1937 r. Nr Szt. 2720 w sprawie filmu szkolnego (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 13, poz. 387) Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego okólnikiem z dnia 9 grudnia 1937 r. (II. S-9783/37) zmienia częściowo treść okólnika nr 62 z dnia 7 lipca 1936 r. Nr II. S-4130/36 w sprawie filmu szkolnego, a w szczególności treść punktu 11 tegoż okólnika w następujący sposób:

1. Ministerstwo ustanawia trzy kategorie filmów szkolnych:

a) kategorię A, obejmującą filmy o charakterze pomocy szkolnej, których wyświetlanie według ustalonego przez Ministerstwo planu obiegowego obowiązuje wszystkie państwowe szkoły średnie ogólnokształcące, posiadające aparat filmowy zakwalifikowany przez Ministra WR. i OP. zgodnie z p. 9 niniejszego okólnika;

b) kategorię B, obejmującą filmy, które mają również charakter pomocy szkolnej, lecz nie będą ujęte w stały plan obiegowy i pozostawione będą do swobodnego wyboru i stosowania przez szkoły, posiadające odpowiedni aparat filmowy;

c) kategorię C, obejmującą krótkometrażowe filmy o charakterze ogólnokształcącym i wychowawczym, pozostawione również do swobod-

nego wyboru i wyświetlania przez szkoły, wszelako nie na lekcjach, lecz poza lekcjami szkolnymi. Filmy wszystkich trzech kategorii będą mogły być wyświetlane w szkołach tylko wówczas, gdy zostaną zakwalifikowane przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jako dozwolone do użytku zbiorowego w szkołach średnich ogólnokształcących i ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa. Innych filmów na terenie szkoły średniej ogólnokształcącej wyświetlać nie wolno.

2. W skład kategorii A wchodzi filmoteka używana obecnie w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, a złożona z 40 filmów o charakterze pomocy naukowej, wymienionych w przytoczonym wyżej okólniku. Filmoteka ta będzie w zasadzie odnawiana corocznie przez wymianę czterech filmów dotychczasowych na filmy nowe, a nadto będzie w miarę możliwości powiększana ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb liceów ogólnokształcących i pedagogicznych.

3. Do stosowania filmów kategorii A w charakterze pomocy szkolnej według ustalonego planu obiegowego, obowiązane są wszystkie państwowe szkoły średnie ogólnokształcące, wymienione w przytoczonym powyżej okólniku, oraz wszystkie inne państwowe szkoły średnie ogólnokształcące, o ile nabędą na własność odpowiedni aparat filmowy. Nie dotyczy to szkół, korzystających z aparatów filmowych, używanych im przez odnośne firmy na pewien okres próbny.

Filmy kategorii A wypożyczać mogą również szkoły prywatne, posiadające odpowiedni aparat.

4. Ponieważ filmy kategorii A stanowią własność Polskiej Agencji Telegraficznej, przeto wszystkie szkoły średnie ogólnokształcące wypożyczać je mogą jedynie od Polskiej Agencji Telegraficznej (Warszawa, Królewska 10).

5. Opłata za wypożyczenie poszczególnych filmów kategorii A wynosić będzie dla szkół państwowych 6 zł, a dla szkół prywatnych — ze względu na zwiększone koszty administracyjne — wynosić może 7 zł. Opłaty pokrywać będzie Ministerstwo za te szkoły państwowe, dla których nabyło lub nabędzie aparaty kinematograficzne. Inne szkoły państwowe, które nabędą aparaty z własnych funduszy oraz szkoły prywatne pokrywać będą również z własnych funduszy koszty związane z wypożyczaniem filmów.

6. Filmy kategorii B stanowiące również pomoc naukową, przeznaczoną do wyświetlania na lekcjach, lecz nie objęte stałym planem obiegowym, będą pozostawione szkołom do swobodnego wyboru i stosowania w nauczaniu, przy czym stosowanie to powinno pozostawać w ścisłym związku z programem i tokiem nauczania poszczególnych przedmiotów. Filmy te wypożyczać mogą państwowe szkoły średnie ogólnokształcące również wyłącznie od Polskiej Agencji Telegraficznej za taką samą opłatą, jak filmy kategorii A; opłaty należne za ich wypożyczenie wszystkie szkoły uiszczać będą z własnych funduszków pod adresem Polskiej Agencji Telegraficznej.

Szkoły prywatne mogą filmy kategorii B wypożyczać także od firm prywatnych.

7. Filmy kategorii C przeznaczone są do wyświetlania poza lekcjami szkolnymi. Wybór ich pozostawiony jest również swobodnemu uznaniu dyrekcji szkół; ponadto pozostawia się także wszystkim szkołom średnim ogólnokształcącym możliwość wypożyczania ich nie tylko od Polskiej Agencji Telegraficznej, lecz i od innych firm i osób, za opłatą ustaloną w wymienionym powyżej zarządzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Opłaty te uiszczać będą same szkoły pod adresem firmy wypożyczającej.

8. W związku z wyświetlaniem filmów kategorii C Kuratorium zaleca szkołom, by dążyły do podniesienia estetycznej kultury młodzieży w zakresie sztuki filmowej za pomocą urządzenia pogadanek, związanych z treścią i artystyczną stroną filmów — pod kierunkiem nauczycieli, interesujących się tym zagadnieniem i posiadających odpowiednie przygotowanie.

9. Państwowe szkoły średnie ogólnokształcące będą mogły nabywać aparaty filmowe wyłącznie za pośrednictwem Polskiej Agencji Telegraficznej i to jedynie z pośród typów, które zostaną zakwalifikowane przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jako pomoc szkolna do użytku zbiorowego w szkołach i ogłoszone w Dzienniku Urzędowym. W związku z tym Ministerstwo oceni pewną ilość aparatów celem umożliwienia szkołom wyboru typu, który im najbardziej będzie odpowiadał. Nadto Ministerstwo będzie wyznaczać i ogłaszać w Dzienniku Urzędowym maksymalne ceny aparatów oraz ich części dodatkowych i wymiennych; szkoły mogą zabiegać o obniżenie tych cen w bezpośrednich pertraktacjach

z firmą dostarczającą, zwłaszcza o ile nabywać będą aparaty za gotówkę lub na kredyt jednoroczny.

Szkoły prywatne mogą nabywać aparaty filmowe z pośród wymienionych typów także od firm prywatnych, ceny zaś tych aparatów, o ile szkoły prywatne nabywać je będą na spłaty ratalne, mogą być podniesione, jednakowoż nie więcej, jak o 15% w stosunku do cen przez Ministerstwo ustalonych. Ceny ustalone przez Ministerstwo obejmują również koszt dostawy do szkół zarówno aparatów, jakoteż części dodatkowych i wymiennych.

Dyrekcje zakładów, nabywające aparaty filmowe, powinny każdy aparat poddawać przy odbiorze dokładnemu zbadaniu pod względem stanu i sprawności. Instalacji aparatów dokonywać powinny osoby fachowe, bądź miejscowe, bądź skierowane za osobną dopłatą przez Polską Agencję Telegraficzną lub inne interesowane firmy. Polska Agencja Telegraficzna jako firma sprzedająca aparaty udzielać będzie szkołom gwarancji półtorarocznej oraz zobowiązana jest do opieki nad ich konserwacją. Nabyty aparat szkoła państwowa powinna wciągnąć do księgi inwentarzowej.

10. Ze względu na doniosłość filmu jako pomocy naukowej Ministerstwo w przeciągu najbliższych lat zaopatrzy własnym kosztem w aparaty filmowe pewną ilość państwowych szkół średnich ogólnokształcących a przede wszystkim zakłady „przydzielone“ do t. zw. zakładów macierzystych — według rozdzielnika, załączonego do okólnika nr 62 dnia 7 lipca 1936 r. (Nr II S-4130/36).

Innym państwowym szkołom średnim ogólnokształcącym Kuratorium zaleca w miarę możliwości nabywanie aparatów filmowych z własnych funduszków, przeznaczonych na pomoce naukowe z uwzględnieniem ważności poszczególnych pomocy oraz zastosowaniem odpowiedniej kolejności w ich nabywaniu. O zamiarze nabycia aparatu należy zawiadomić Ministerstwo; kupno może nastąpić dopiero po otrzymaniu z Ministerstwa decyzji zatwierdzającej. Zgłoszenia powinny być przedstawiane Ministerstwu za pośrednictwem Kuratorium w terminie do 1 marca każdego roku.

Równocześnie Kuratorium zachęca szkoły prywatne zarówno do nabywania aparatów, jako też do stosowania filmów w nauczaniu szkolnym; o nabyciu aparatu dyrekcja szkoła obo-

wiązana jest za pośrednictwem Kuratorium za-
wiadomić Ministerstwo.

11. W związku z powyższym Kuratorium poleca szkołom, by jak najściślej stosowały się do odnośnych zarządzeń w szczególności zaś, by korzystały z nadesłanych im filmów w myśl wskazówek, zawartych w instrukcji, dołączonej do okólnika z dnia 7 lipca 1936 r. Zgodnie z treścią punktu 10, wymienionego okólnika, Kuratorium w dalszym ciągu poświęci filmowi szkolnemu baczna uwagę, będzie gromadzić spostrzeżenia oraz podawać je Ministerstwu do wiadomości.

Kurator Okręgu Szkolnego:

J. Stypiński wr.

6.

ORGANIZACJA SZKÓŁ.

Kurator Okr. Szk. Krak. nadał na podstawie § 3 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 16/XII 1936 r. Nr II. P-9377/36 o nadaniu prywatnym szkołom powszechnym uprawnień publicznych szkół powszechnych (Dz. U. Min. W. R. i O. P. z roku 1936 Nr 11 poz. 214) a ż d o o d w o ł a n i a prywatnej koedukacyjnej szkoły powszechnej im. Szymonostwa Fürstenbergów Stowarzyszenia Kupców miasta Będzina w Będzinie uprawnienia publicznych szkół powszechnych trzeciego stopnia.

Kurator Okręgu Szk. Krak. nadał na podstawie § 3 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 16. XII 1936 r. Nr II. P. 9377/36 o nadaniu prywatnym szkołom powszechnym uprawnień publicznych szkół powszechnych (Dz. U. Min. W. R. i O. P. z roku 1936 Nr 11 poz. 214) a ż d o o d w o ł a n i a prywatnej 7-klasowej koedukacyjnej szkoły powszechnej przy prywatnym gimnazjum żeńskim Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Rabce Zdroju uprawnienia publicznych szkół powszechnych trzeciego (III) stopnia.

7.

KONKURSY

z terminem czterotygodniowym od daty ukazania się niniejszego Nru Dziennika Urzędowego.

Inspektor Szkolny w C z ę s t o c h o w i e ogłasza konkurs na stanowisko kierownika publicznej szkoły powszechnej III-go stopnia Nr 16 w Częstochowie. Udokumentowane podania należy wnosić w drodze służbowej do Inspektoratu Szkolnego w Częstochowie.

Od kandydatów na to stanowisko wymagany jest Instytut Nauczycielski, W. K. N., wzgl. równorzędne egzaminy.

Inspektor Szkolny K i e l e c k i ogłasza konkurs na następujące stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych w obwodzie szkolnym kieleckim:

1) publ. szkoły powsz. II stopnia w Sarbicach, pow. kieleckiego; 2) publ. szkoły powsz. II stopnia w Czarnowie, pow. kieleckiego; 3) publ. szkoły powsz. III stopnia w Bobrzy, pow. kieleckiego; 4) publ. szkoły powsz. III stopnia w Grzymałkowie, pow. kieleckiego; 5) publ. szkoły powsz. III stopnia w Piekoszowie, pow. kieleckiego; 6) publ. szkoły powsz. III stopnia w Mniowie, pow. kieleckiego; 7) publ. szkoły powsz. III stopnia w Ocieśękach, pow. kieleckiego; 8) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 6 w Kielcach; 9) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 7 w Kielcach; 10) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 8 w Kielcach; 11) publ. szkoły powszechnej III stopnia Nr 9 w Kielcach; 12) publ. szkoły powsz. III stopnia w Łącznej, pow. kieleckiego; 13) publ. szkoły powsz. III stopnia w Słupi Nowej, pow. kieleckiego; 14) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 2 w Suchedniowie, pow. kieleckiego; 15) publ. szkoły powsz. III stopnia w Czepcu Przełaju, pow. jędrzejowskiego; 16) publ. szkoły powsz. III stopnia w Mierzwinie, pow. jędrzejowskiego; 17) publ. szkoły powsz. III stopnia w Skroniowie, pow. jędrzejowskiego; 18) publ. szkoły powsz. III stopnia w Trzcińcu, pow. jędrzejowskiego; 19) publ. szkoły powsz. III stopnia w Pękosławiu, pow. jędrzejowskiego; 20) publ. szkoły powsz. III stopnia w Chlewicach pow. włoszczowskiego; 21) publ. szkoły powsz. III stopnia w Lelowie, pow. włoszczowskiego; 22) publ. szkoły powsz. III stopnia w Bebelnie, pow. włoszczowskiego; 23) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 1 w Szczekocinach, pow. włoszczowskiego; 24) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 2 w Szczekocinach, pow. włoszczowskiego.

Należycie udokumentowane podania należy wnosić w drodze służbowej do Inspektoratu Szkolnego Kieleckiego.

Inspektor Szkolny w Krakowie ogłasza konkurs na następujące posady kierowników:

1) publ. szkoły powsz. I stopnia w Buczkowie, pow. bocheńskim; 2) publ. szkoły powsz. I stopnia w Bytomsku, pow. bocheńskim; 3) publ. szkoły powsz. I stopnia w Kierlikówce, pow. bocheńskim; 4) publ. szkoły powsz. I stopnia w Królówce, pow. bocheńskim; 5) publ. szkoły powsz. I stopnia w Książnicach, pow. bocheńskim; 6) publ. szkoły powsz. II stopnia w Łąckiej Górnej, pow. bocheńskim; 7) publ. szkoły powsz. II stopnia w Nieszkowicach Wielkich, pow. bocheńskim; 8) publ. szkoły powsz. I stopnia w Pierzchowie, pow. bocheńskim; 9) publ. szkoły powsz. I stopnia w Siedlcu, pow. bocheńskim; 10) publ. szkoły powsz. III stopnia w Woli Batorskiej, pow. bocheńskim; 11) publ. szkoły powsz. III stopnia w Zabierzowie, pow. bocheńskim; 12) publ. szkoły powsz. I stopnia w Zbydniowie, pow. bocheńskim; 13) publ. szkoły powsz. III stopnia w Filipowicach, pow. chrzanowskim; 14) publ. szkoły powsz. III stopnia w Jaworznie Nr II, pow. chrzanowskim; 15) publ. szkoły powsz. II stopnia w Nawojowej Górze, pow. chrzanowskim; 16) publ. szkoły powsz. I stopnia w Kostrzu, pow. krakowskim; 17) publ. szkoły powsz. I stopnia w Nowej Wsi Szlacheckiej, pow. krakowskim; 18) publ. szkoły powsz. I stopnia w Opatkowicach, pow. krakowskim; 19) publ. szkoły powsz. III stopnia w Piaskach Wielkich, pow. krakowskim; 20) publ. szkoły powsz. I stopnia w Podstolicach, pow. krakowskim; 21) publ. szkoły powsz. I stopnia w Sidzinie, pow. krakowskim; 22) publ. szkoły powsz. II stopnia we Włosani, pow. krakowskim.

Podania należyce udokumentowane należy wnosić drogą służbową do Inspektoratu Szkolnego Krakowskiego w Krakowie, ul. Podwale 1.

Inspektor Szkolny w Radomiu ogłasza konkurs na następujące posady kierowników szkół:

1) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 18 w Radomiu; 2) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 19 w Radomiu; 3) publ. szkoły powsz. III stopnia w Długojowie; 4) publ. szkoły powsz. III stopnia w Jedlińsku; 5) publ. szkoły powsz. III stopnia w Kuczkach; 6) publ. szkoły powsz. III stopnia w Piotrowicach; 7) publ. szkoły powsz. III stopnia w Polanach; 8) publ. szkoły powsz. III stopnia w Przytyku; 9) publ. szkoły powsz. III stopnia w Skaryszowie; 10) publ.

szkoły powsz. III stopnia w Wolanowie; 11) publ. szkoły powsz. III stopnia w Wsoli; 12) publ. szkoły powsz. III stopnia w Wrzeszczowie; 13) publ. szkoły powsz. III stopnia w Zakrzowie; 14) publ. szkoły powsz. II stopnia w Jastrzębi; 15) publ. szkoły powsz. II stopnia w Jeżowej Woli; 16) publ. szkoły powsz. II stopnia w Orońsku; 17) publ. szkoły powsz. II stopnia w Rajcu, wszystkie w powiecie radomskim; 18) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 1 w Pionkach; 19) publ. szkoły powsz. III stopnia Nr 2 w Zwoleniu; 20) publ. szkoły powsz. III stopnia w Brzozie; 21) publ. szkoły powsz. III stopnia w Brzeźnicy; 22) publ. szkoły powsz. III stopnia w Głowaczowie; 23) publ. szkoły powsz. III stopnia w Wysokim Kole; 24) publ. szkoły powsz. II stopnia w Czarnolesiu; 25) publ. szkoły powsz. II stopnia w Garbatce Długiej; 26) publ. szkoły powsz. II stopnia w Ryczywole; 27) publ. szkoły powsz. II stopnia w Wólce Zamojskiej; 28) publ. szkoły powsz. II stopnia w Zawadzie Starej w powiecie kozienickim.

Należyce udokumentowane podania należy wnosić drogą służbową do Inspektoratu Szkolnego w Radomiu.

8.

KOMUNIKATY.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zakomunikowało, iż egzemplarze drugiego wydania „Programu nauki (tymczasowy) w państwowym gimnazjum ogólnokształcącym z polskim językiem nauczania”, które ukazało się na rynku księgarskim, nie będą rozsyłane do gimnazjów państwowych ogólnokształcących. Ministerstwo uzyskało dla szkół i nauczycielstwa zniżkę od ceny sprzedaży do 3 zł 20 gr (cena rynkowa 3 zł 80 gr) pod warunkiem, że zakupy będą uskuteczniane w centrali Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych (Lwów, ul. Kurkowa 21/23).

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 28. XII. 1937 Nr Szt. 4755/37 poleciło uwadze film p. t. „Nie my Bohater”, jako zasługujący na obejrzenie przez młodzież szkół powszechnych i średnich.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 14. I. br. Nr Szt. 146/38 poleciło uwadze film p. t. „Kościuszko pod Racławicami” jako zasługujący na obejrzenie przez młodzież szkół powszechnych i średnich.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 14 I. br. Nr Szt. 39/38 poleciło uwadze film p. t. „W łó-
c z ę g i P ó ł n o c y” jako zasługujący na obej-
rzenie przez dwa najstarsze roczniki młodzież-
s z k ó ł p o w s z e c h n y c h oraz młodzież
s z k ó ł ś r e d n i c h.

Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z
dnia 22 XII. 1937 r. Praw.-2540/113/37 zawi-
adamia się, że w wykazie zakładów na-
u k o w y c h, których wychowancom przysługują
ulgi przejazdowe, ogłoszonym w Dzienniku Urzę-
dowym K. O. S. K. Nr 10 z dnia 20 listopada
1937 r. poz. 121 wprowadza się na-
stępujące uzupełnienie:

d o p i s u j e s i ę na stronie 280 w woje-
wództwie Krakowskim: „Chrzanów — Pry-
watne Gimnazjum Żeńskie Mi-
chaliny Mościckiej”.

Uzupełnienie wykazu w tym względzie ukaże
się w najbliższym Dzienniku Taryf i Zarządzeń
Kolejowych.

Drukarnia Państwowa P. A. T.
w Poznaniu posiada następujące pomoce
szkolne na składzie:

Godła Państwowe,
Portrety Prezydenta Rzplitej Polskiej,
Portrety Pierwszego Marszałka Polski,

Portrety Marszałka Śmigłego-Rydza,
Obrazki i historyjki obrazkowe do nauki języka
polskiego,
Tablice ortograficzne,
Obrazy z dziejów Polski,
Portrety Mickiewicza,
Obrazy zabytków historycznych: Kościół Mariacki
w Krakowie, Wawel, Zamek Królewski w War-
szawie,
Zbiory pocztówek,
Tarcze zegarowe z ruchomymi wskazówkami,
Tablice z figurami liczbowymi,
Metry krawieckie z podziałką (papierowe),
Loteryjki wyrazowe,
Abecadła ruchome,
Obrazy ścienne do ćwiczeń w mówieniu,
Zabytki historyczne: Poznania, Lwowa, Wilna,
Tablice z pozycyjnym układem numeracji,
Modele i siatki brył.

Niezależnie od tego Drukarnia Państwowa P.
A. T. w Poznaniu wydała cały szereg nowych wy-
dawnictw i pomocy naukowych, pomiędzy innymi
trzy tablice nutowe o rozmiarze 63×95 z ustalo-
ną przez Ministerstwo WR. i OP. treścią i melodią
następujących pieśni: „Polski Hymn Państwowy”,
„Boże coś Polskę”, „Pierwsza Brygada”.

Szczegóły w katalogach Drukarni Państwo-
wej, które rozesłane zostały wszystkim szkołom.
Zamówienie należy kierować pod adresem: Dru-
karnia Państwowa P. A. T. Składnica Druków
i Wydawnictw Szkolnych, Poznań, ul. Składowa 3.

Ś. p.

Władysław Wierzbicki.

Świat pedagogiczny Okręgu Szkolnego Krakowskiego poniósł dotkliwą, niepowetowaną stratę. W dniu 19 grudnia 1937 r. rozstał się z życiem jeden z najdzielniejszych i najdoświadczeńszych pedagogów, długoletni wizytator szkół średnich Okręgu Krakowskiego Ś. p. WŁADYSŁAW WIERZBICKI, pogrążając grono swych najbliższych współpracowników i liczne rzesze nauczycielstwa w ciężkim smutku i głębokiej żałobie. *określony*

Urodzony w Winnikach 24. kwietnia 1879 r., ukończył gimnazjum i studia na wydziale filozoficznym Uniwersytetu we Lwowie, po czym od roku 1904 pełnił kolejno obowiązki nauczycielskie w państwowej szkole realnej w Tarnopolu, Tarnowie i we Lwowie. Po złożeniu egzaminu na nauczyciela matematyki i fizyki w szkołach średnich, został w roku 1907 mianowany profesorem państwowego gimnazjum II w Tarnowie, na którego etacie pozostawał do roku 1920. W latach 1914—1918 odbył kampanię wojenną w armii austriackiej w stopniu podporucznika, porucznika i kapitana w rezerwie artylerii polowej. Walczył na froncie w Karpatach (tam ranny w nogę odłamkiem szrapnela) i na froncie południowym. Po miesięcznej służbie w stopniu kapitana w wojsku polskim wraca z dniem 1. grudnia 1918 roku do pracy w szkolnictwie, najpierw w Tarnowie, potem w latach 1920—1925 w charakterze dyrektora państw. gimnazjum im. A. Asnyka w Białej, wreszcie od 17. lutego 1925 do końca życia w charakterze wizytatora szkół Okręgu Krakowskiego.

W Ś. p. Zmarłym traci Kuratorium znakomitego znawcę szkolnictwa średniego ogólnokształcącego, który, prowadząc referat organizacyjny tego szkolnictwa, wzbudzał podziw dla niezawodnej precyzji i swej zdumiewającej pamięci, z jaką umiał ogarnąć i właściwiej, w sposób najbardziej ekonomiczny, użyć siły nauczycielskiej w Okręgu, dla których był nie tylko mądrym, doświadczonym przewodnikiem i doradcą, ale także serdecznym opiekunem i przyjacielem. Bujny i bogaty jest trud życia tego wyjątkowego i niepospolitego człowieka, któremu gruntowna wiedza, wszechstronne wykształcenie, rzadkie bogactwo zainteresowań i niezwykła inteligencja pozwalały zawsze głęboko i trafnie wnikać w najbardziej zawiłe zagadnienia szkolnictwa. Zawsze żywa, pełna żywiołowej energii i ruchliwości postawa obywatelska wobec zagadnień społecznych i państwowych — najwznioślej pojęty ideał narodowy, któremu od ławy uniwersyteckiej wiernym pozostał — nadawały piętno apostołskiej niemal żarliwości jego pracy urzędowej.

Nieposzlakowana prawość i nieskazitelność charakteru, benedyktyńska pracowitość, nieugięty hart woli, niezwykle silne poczucie odpowiedzialności i rzadko spotykana prawdziwie żołnierska karność i wierność powołaniu i obowiązkom służby, w której zatracił się cały z jakimś do głębi przejmującym jakby na śmierć i życie zaprzysięgłym oddaniem — zmuszały do szacunku i podziwu wszystkich, którzy się z Nim kiedykolwiek zetknęli.

Jego gorąca uymowa, płomienna najczystszym ogniem szczytnego patriotyzmu, przyobleczona zawsze w nieskazitelnie piękną, na największych mistrzach polskiego słowa wzorowaną formę, działała porywająco na słuchaczy, umacniając ducha narodowego wśród społeczeństwa polskiego na wschodnich i zachodnich kresach.

Jakby w zamian za obfitość i hojność, z jaką wyposażył w niecodzienne wartości Jego bogatą naturę, nie oszczędził Mu w życiu zawistny los — najdotkliwszych ciosów.

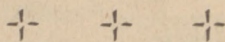
Czułe, kochające serce, poznać musiało rozpacz ojcowskiego bólu — po stracie najukochańszych dzieci i tragedię przedwczesnego sieroctwa swej drobnej gromadki, które nic już wstrzymać nie zdołało.

Trawiony uporczywą, nieuleczalną chorobą, z całą świadomością swego losu szedł mężnie na spotkanie nieodpartego przeznaczenia, z nieulęklą odwagą pełnił do ostatka, do ostatniego niemal tchu, swą ciężką służbową powinność, swój owocny a ciężki trud.

W twardej służbie dla Narodu i Państwa oddał najlepsze lata Swego Życia, wyekspensował bez wahania i bez reszty nieprzebrane skarby Swej bogatej indywidualności, pozostawiając po Sobie najlepszą pamięć wzorowego ojca i męża, dobrego i szlachetnego człowieka, znakomitego nauczyciela-wychowawcy i spalającego się zawsze ochotnie na ołtarzu służby publicznej ofiarnego patrioty i obywatela.

Odszedł niebieskim szlakiem, drogą otwartą tym — co się dobrze zasłużyli Ojczyźnie!

Cześć Jego Świetlanej Pamięci!

9.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

Zwolnienia młodzieży z ćwiczeń cielesnych.

Dnia 7 grudnia 1937 r. odbyła się w Krakowie konferencja lekarzy szkolnych, poświęcona sprawie zwolnień młodzieży z ćwiczeń cielesnych.

Zespół wskazań do zwolnień omówiony został z punktu widzenia internisty, chirurga-ortopedy, neurologa i okulisty przez lekarzy specjalistów, kierowników krakowskich poradni dla młodzieży szkolnej.

Ponieważ zapatrywania na sprawę zwolnień nie są uzgodnione, a zagadnienie samo jest bardzo ważne, przeto podajemy wygłoszone referaty lub ich streszczenia, w nadziei, że przyczynią się one chociażby w części do rozstrzygnięcia wątpliwości i unormowania postępowania lekarzy szkolnych w tej dziedzinie.

WSKAZANIA DO ZWOLNIEŃ Z PUNKTU WIDZENIA INTERNISTY.

Pod adresem lekarzy szkolnych kieruje się stale wiele życzeń i dezyderatów — zarówno ze strony bezpośrednich władz przełożonych, jak też ze strony grona nauczycielskiego, oraz ze strony rodziców i opiekunów młodzieży. Również z mocy obowiązujących przepisów wypływają dla lekarza szkolnego w dziedzinie wychowania fizycznego poważne i odpowiedzialne obowiązki. W myśl bowiem instrukcji dla lekarzy szkolnych (Dz. Urz. 1918, Nr 6. poz. 26.) „Lekarz szkolny czuwa nad racjonalnym stosowaniem wszelkich zabiegów i ćwiczeń cielesnych, uprawianych w szkole i poza nią, popiera ruch wycieczkowy, zabawy na powietrzu otwartym, w klasach wyższych również gry i ćwiczenia sportowe.” (§ 21.)

„Lekarz szkolny odwiedza poszczególne lekcje” m. i. „i ćwiczeń gimnastycznych, zabaw i gier ruchowych” — „nie rzadziej niż raz na cztery tygodnie.”

„Specjalną opieką otacza ćwiczenia gimnastyczne i sportowe” (§ 24.) Z przepisów tych wynika zatem, że doбором ćwiczeń fizycznych i ich odpowiednim stosowaniem powinien zajmować się sam lekarz; że poza tym jego ingerencja rozciąga się na całość wychowania fizycznego młodzieży więc i na sprawę udziału w przysposobieniu wojskowym. To też gdy w trakcie niniejszego odczytu będę używał określenia „ćwiczenia fizyczne” — to proszę Szanownych Państwa traktować ten termin szerzej, rozciągając go na całość spraw związanych z wychowaniem fizycznym młodzieży.

Spełnienie tych obowiązków zgodne z nauką lekarską i sumieniem lekarza uzależnione jest przede wszystkim od odpowiedniego przygotowania fachowego, następnie od odpowiednich warunków pracy, aby lekarz mógł indywidualnie poznać każde dziecko pod względem jego rozwoju fizycznego, wkońcu od harmonijnego współdziałania z gronem

nauczycielskim, szczególnie zaś z wychowawcami fizycznymi.

O właściwym przygotowaniu fachowym lekarzy szkolnych wiele już mówiono i pisano.

Pozwolę sobie przytoczyć tylko kilka bardziej znamienitych zapatrywań.

Prof. E. Piasecki podnosi n. p. w związku z omawianiem sprawy wskazań i przeciw-wskazań do ćwiczeń fizycznych, że dokonać ich może tylko lekarz szkolny obeznany należycie z teorią (a w miarę możliwości i z praktyką) ćwiczeń cielesnych.

Orzeczenia lekarzy, mówi Piasecki, którzy tych kwalifikacyj nie posiadają, mają zwykle charakter zbyt ogólnikowy, krzywdzą nieraz ucznia przez zbyt częste pozbawianie go wszelkich ćwiczeń, nieumiejętnie precyzują ruchy, od których należałoby go uwolnić (n. p. „gimnastyka na przyrządach”, nie stanowiąca żadnej fizjologicznie odrębnej grupy ćwiczeń), i narażają na szwank powagę lekarza wobec nauczyciela i ucznia.”

Doc. Zeyland (Nowiny Lekarskie 1933, 2. V) wymaga od lekarza szkolnego przygotowania z pediatrii, wychowania fizycznego, gimnastyki wyrównawczej, psychologii i psychiatrii.

Hryniewicz (Nowiny Lekarskie 1933, 2. IX.) uważa nadto za potrzebną znajomość interny, okulistyki oraz chorób uszu, gardła i nosa.

Są to postulaty słuszne, zwłaszcza tam, gdzie lekarz szkolny nie ma zupełnie możliwości korzystania ze specjalistycznych, klinicznych poradni, w razie jakichkolwiek bądź wątpliwości wylaniających się przy badaniu chorych.

Niemcy w żądaniach stawianych światu lekarskiemu idą jeszcze dalej, tam bowiem rzucono hasło, aby każdy lekarz (z 50.000 lekarzy niemieckich) stał się lekarzem sportowym. Sprawa staje się jasna, jeśli się weźmie pod uwagę, że czołowi przedstawiciele współczesnej medycyny niemieckiej postawili zasadę, że ćwiczenia fizyczne są obowiązkowe nawet dla upośledzonych fizycznie, którzy mimo to mają je odbywać pod kierunkiem lekarza sportowego, w granicach swej sprawności, jeśli tylko z tego powodu nie grozi im niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia. Jak to już w tym gronie miałem zaszczyt dawniej referować — trwała obawa i niechęć do ćwiczeń fizycznych może być w Niemczech jedną z najważniejszych przyczyn nieprzyjęcia kandydata na studia wyższe.

Podstawą decyzji lekarza szkolnego w sprawie zwolnienia z gimnastyki musi być dokładne i sumienne badanie lekarskie, poprzedzone nb. zebraniem wywiadów. Nie jest tedy rzeczą korzystną skierowywać do badania w poradniach uczniów przez siebie badanych, wyłącznie powodując się ich skargami.

Inicjatywa do zwolnienia z gimnastyki nie może być pozostawiona jedynie stronie bezpośrednio zainteresowanej, t. zn. uczniowi wzgl. jego opiece domowej, ale należy ona przede wszystkim do prerogatyw lekarza szkolnego; powinien z nią wystąpić i wychowawca fizyczny, jeśli przy ćwiczeniach fizycznych zauważy on już choćby tylko nienormalną reakcję zmęczenia, nie mówiąc oczywiście o występowaniu jakichś jaskrawych objawów patologicznych, rzucających się nawet laikowi w oczy.

Inicjatywa lekarza szkolnego wzgl. wychowawcy fizycznego w sprawie koniecznego zwolnienia od ćwiczeń fizycznych będzie czynnikiem budzącym dla nich zaufanie rodziców.

Tak np. w jednej ze szkół lekarz szkolny nie uznał choroby i nie zwolnił z gimnastyki chłopca z zapaleniem wysiękowym opłucnej.

Dla odmiany, — jeśli chodzi o wychowawców fizycznych — w jednym z zakładów żeńskich nauczycielka wychowania fizycznego (po ukończeniu C. I. W. F.'u) bagatelizowała zupełnie i to stale przypadki omdleń oraz przypadki krwotoków z nosa u uczennic i na tejże samej lekcji polecała brać zaraz dalszy udział w ćwiczeniach tymże uczennicom. Nb. krwotoki z nosa występowały tam wskutek zbyt forsownych ćwiczeń, przy zwisach. Uczennice, nie opanowawszy jeszcze krwawienia, musiały ćwiczyć z chusteczkami przy nosach.

Jeśli chodzi o stosunek współpracy z gronem nauczycielskim, to jest to już kwestia nawskróś osobista i kształtuje się różnie w rozmaitych zakładach, zależnie od indywidualności lekarza.

Wystąpienia lekarza szkolnego wobec poszczególnych członków grona nauczycielskiego w zakresie sprawowanych w szkole czynności powinny być tak poważne i uzasadnione, aby życzenia i uwagi lekarza szkolnego były spełniane bez sprzeciwów i zastrzeżeń.

Jest jeszcze w dziedzinie, którą omawiamy, jedna żywo zainteresowana strona, z którą lekarz szkolny często może popadać w konflikty, są to mianowicie rodzice i opiekunowie uczniów, uzbrojeni zazwyczaj w świadectwa lekarzy domowych, co szczególnie jest kłopotliwe w wypadkach, w których uczeń nie tylko może ćwiczyć, ale nawet ćwiczenia są dlań konieczne z punktu widzenia lekarskiego.

W zakresie zwolnień od gimnastyki niektórzy rodzice, nie zorientowani należycie w obecnej organizacji ćwiczeń fizycznych, używają wszelkich możliwych i niemożliwych środków i sposobów, aby przeprowadzić swój punkt widzenia. Do najczęstszych przyczyn, kierujących rodzicami, należy lęk przed rzekomym przemęczeniem dzieci lub też przed przeziębieniem się w miesiącach zimowych.

Wytyczną postępowania dla lekarzy szkolnych w takich okolicznościach może być przede wszystkim ten punkt instrukcji (§ 13.), który mówi wyraźnie, że „świadectwa lekarzy domowych lekarz szkolny bierze pod uwagę, nie obowiązują go one jednak bezwzględnie”. Wyjście obronną ręką z konfliktów na tym tle z rodzicami, zgodne z przekonaniem lekarza i odpowiadające dobru

ucznia czy uczennicy, jest kwestią taktu lekarza i jego sposobu postępowania w każdym przypadku. Naturalnie, że przeciwstawienie się zapatrywaniom opieki domowej, połączone często z koniecznością przeciwstawienia się świadectwom lekarzy domowych, również wielokrotnie nie poinformowanych o sposobach prowadzenia nowoczesnej lekcji gimnastyki, nakłada na lekarza obowiązek szczególniejszej czujności i uwagi w stosunku do ucznia, o którego chodzi — gdyż każda, choćby najdrobniejsza późniejsza sprawa chorobowa tegoż, będzie z reguły przypisywana udziałowi ucznia w gimnastyce i ćwiczeniach fizycznych.

Jest tedy rzeczą ze stanowiska lekarza szkolnego dosyć zrozumiałą, że może częściej, aniżeli zachodzi potrzeba praktyczna, będzie się starał przerzucić odpowiedzialność w sprawie zwolnienia z ćwiczeń gimnastycznych na inne czynniki, np. po radnie, uchylając się sam od podjęcia decyzji we własnym zakresie.

Dlatego uważam, że ustalenie pewnych wytycznych postępowania w sprawie kwalifikacji do zwolnień z gimnastyki może się okazać istotnie bardzo użyteczne w codziennej praktyce szkolnej.

Przechodząc, po tych wstępnych uwagach, do tematu właściwego, pozwolę sobie kolejno omówić:

- 1) sprawę traktowania żądań zwolnienia z gimnastyki bez bliżej uzasadnionych powodów, a tylko na podstawie niechęci ucznia, czy uczennicy do ćwiczeń fizycznych, łącznie z tym
- 2) sprawę zwalniania od ćwiczeń uczniów wątpliwych i słabych, nie mogących podołać ćwiczeniom bardziej forsownym, i w końcu
- 3) sprawę kryteriów do zwolnienia z gimnastyki, ze stanowiska medycyny wewnętrznej.

Jestem zdania, że należy przestrzec jak najgoręcej przed zwalnianiem od gimnastyki bez dostatecznie uzasadnionej przyczyny.

Ćwiczenia fizyczne, gry i zawody sportowe racjonalnie prowadzone mają obok innych celów przede wszystkim cel zdrowotny na oku, są one bowiem silną podniętą do rozwoju fizycznego i wyrobienia sprawności ustroju, oraz wzmagają jego odporność na czynniki chorobotwórcze, są one dalej, wzgl. mogą być trwałym źródłem zadowolenia i radości dla młodych, żadnych ruchu osobników, czerpiących z ćwiczeń siłę i energię życiową. Dlatego też nie można zwolnień od ćwiczeń fizycznych stosować zbyt szczerze — było by to bowiem połączone ze szkodą dla zdrowia młodzieży.

Z drugiej strony zawsze należy mieć na uwadze, by ćwiczenia fizyczne były odpowiednie do wieku, płci i sił fizycznych młodzieży, oraz stopnia jej wyćwiczenia, oraz aby nie były zbyt forsowne.

Ćwiczenia fizyczne mogą i powinny być stosowane również i u osobników, cierpiących na pewne przewlekłe sprawy chorobowe, w których umiarkowane ćwiczenie fizyczne może być dla procesu zdrowienia korzystne. Nie posiadamy jeszcze nie-

stety w Polsce specjalnych oddziałów gimnastycznych dla dzieci słabszych, niedorozwiniętych wzgl. chorych lub upośledzonych fizycznie. Dzieci takie — wskutek tego — muszą być zwalniane z ćwiczeń fizycznych, jednakowoż, jak to podnosi słusznie B ü h n, przy ściślejszej współpracy lekarza szkolnego z wychowawcą fizycznym, wielu takich, którzy dotychczas bywali zupełnie zwalniani od ćwiczeń, będzie mogło częściowo z ćwiczeń korzystać.

Przypominam sobie tutaj z własnej praktyki, jako lekarza szkolnego, przypadek, w którym nie mogłem dojść do porozumienia z wychowawcą fizycznym. Dotyczył on ucznia, który mając luxatio coxae congenita przeszedł szczęśliwie zabieg operacyjny i w którym chirurg, dobry specjalista, nie tylko pozwolił na udział w ćwiczeniach fizycznych, ale je nawet zalecił. Wychowawca fizyczny wyłączył tego ucznia na własną rękę od ćwiczeń wogóle, mimo zalecania ćwiczeń z mej strony. Proszę zważyć, że w takich wypadkach w grę wchodzi nie tylko sprawa fizycznego rozwoju ucznia, ale i sprawa jego samopoczucia, które na wyłączeniu bardzo ucierniało. Z relacji uczniów, którzy z tych, czy innych przyczyn, byli zwolnieni od ćwiczeń fizycznych, przeważnie odnosi się wrażenie, że po niewczasie cierpią oni sami nad tym i ubolewają, że w ćwiczeniach fizycznych nie brali udziału.

Do tej kategorii należeć będą w szczególności dzieci z wadami i zaburzeniami rozwojowymi.

Stany takie jak np. astenia, zbyt wybujały wzrost, nerwica serca na tle rozwojowym, dolegliwości podczas pokwitania u dziewcząt, wymagają przejściowego, częściowego zwolnienia od ćwiczeń, z przystosowaniem takiego ich rodzaju, któryby mógł pobudzić zdolność fizyczną i siły fizyczne.

W szczególności, jeśli się ma do czynienia z objawami sercowymi na tle rozwojowym (serce asteników, serce kropłowe), to chybionym było by zupełne zwalnianie od gimnastyki w tych przypadkach; takich uczniów i uczennice należy jedynie wykluczać od udziału w zawodach, treningu i ćwiczeniach, wymagających maksymalnego wysiłku w krótkim przeciągu czasu (np. gra w piłkę nożną).

Dzieci ze skazą limfatyczną powinny być chronione przed zbyt męczącymi ćwiczeniami.

Dzieci dotknięte kalectwem powinny być od ćwiczeń fizycznych zwalniane.

Co się tyczy uczniów zgłaszających się o zwolnienie z ćwiczeń gimnastycznych z takimi objawami subiektywnymi, jak bóle głowy, zawroty głowy, bóle w klatce piersiowej, osłabienie itp., to w przypadkach, w których badanie lekarskie nie wykrywa żadnych zmian chorobowych i w których nie stwierdza się powodu do udzielenia zwolnienia, wskazana jest szczególniejsza opieka wychowawcy fizycznego. Podkreśla bowiem H a g e n, że u dziecka niechętnie ćwiczącego istnieje zwiększone niebezpieczeństwo wypadku.

W tych przypadkach, w których udziela się zwolnienia z gimnastyki z takich, nie dających się

stwierdzić przyczyn, a tylko przez ostrożność lekarza, należy zdaniem H a g e n a, G o l d e n b e r g a, B ü h n a i innych, żądać obecności zwolnionych uczniów na lekcji gimnastyki, co skutecznie przeciwdziała pędowi do masowego zwalniania się od gimnastyki z błahych powodów.

Gdy chodzi o kryteria zwalniania od ćwiczeń fizycznych ze stanowiska internistycznego, to naturalnie z omawiań naszych, muszą być z góry wyłączone przypadki ostrych spraw chorobowych, które należy rozpoznać, automatycznie na czas trwania choroby usuwają ucznia nie tylko poza obręb sali gimnastycznej, ale i ze szkoły.

Zajmiemy się natomiast:

- a) rekonwalescentami, wracającymi do szkoły po przebyciu ostrych spraw chorobowych,
- b) uczniami i uczennicami dotkniętymi przewlekłymi chorobami organów wewnętrznych, które nie stanowią wprawdzie przeszkody w korzystaniu z nauki szkolnej, ale nie pozwalają na odbywanie ćwiczeń fizycznych w normalnym zakresie.

R e k o n w a l e s c e n c i.

Rekonwalescentów, zwłaszcza po chorobach zakaźnych, musi się dłuższy czas odpowiednio chronić, wprowadzając dla nich stopniowanie ćwiczeń fizycznych.

W praktyce, jak podaje H a g e n, zwyczajnie zbyt mało na to się zwraca uwagi, zwłaszcza nie przeprowadza się dokładnej kontroli stanu mięśnia sercowego.

To samo dotyczy rekonwalescentów po sprawach zapalnych w płucach, zwłaszcza po zapaleniu płuc płatowym, również ze względu na osłabienie mięśnia sercowego.

Rekonwalescentów po chorobach nerek i miedniczek nerkowych należy traktować z dużą ostrożnością, wykluczając na długi czas sport, a zwłaszcza pływanie.

C h o r o b y c h r o n i c z n e.

I) Choroby narządu krążenia:

Wady serca wrodzone wymagają stałego i zupełnego zwolnienia od ćwiczeń.

Co do wad serca nabytych wyrównanych istnieją duże rozbieżności w poglądach. Praktycznie biorąc w naszych warunkach, gdy brak jest oddziałów dla gimnastyki specjalnej, raczej należy takich uczniów zwalniać, by uniknąć następstw nieodpowiednio miarkowanych ćwiczeń, które w wielkiej masie ćwiczących nie zawsze dalyby się racjonalnie przeprowadzić. Niemiarywość akcji serca oddechowa (K r y s z e k) jak niemiarywość nadskurczowa nie są przeciwwskazaniem do ćwiczeń.

Nerwica serca, przy prawidłowym stanie czynnościowym układu krążenia, nie daje powodu do zwolnienia od ćwiczeń. Jednakowoż takich uczniów należy zwalniać od udziału we wszelkiego rodzaju zawodach, oraz od pływania.

II) Schorzenia aparatu oddechowego:

1) Choroby górnych dróg oddechowych:

Szereg spraw chorobowych takich jak: przerost migdałka gardzielowego (wyrośnięte adenoidal-

ne), sprawy natury zapalnej (ostre i chroniczne zapalenie śluzówki jam nosowych i jam bocznych), przerosty muszel rozlane lub ograniczone, polipy śluzowe, sprawy natury nowotworowej, zmiany anatomiczne w budowie nosa, przegrody muszel, oraz katar krtani, nowotwory, a zwłaszcza zwężenie, stanowią wskazanie do zwolnienia z gimnastyki aż do czasu wyleczenia sprawy ewent. przez zabieg operacyjny.

Nawiasem dodam tutaj, że schorzenia uszu w okresie ostrym i podostrym wymagają zwolnienia zupełnego; w stanach przewlekłych należy zabronić pływania, nurkowania i ćwiczeń zwisowych.

U uczniów z defektami błony bębenkowej zabrania się skakania do wody i nurkowania.

2) Schorzenia płuc.

a) Sprawy niespecyficzne:

Nieżyty szczytów niegruźlicze nie są przeciwwskazaniem do ćwiczeń fizycznych i po racjonalnie przeprowadzanych ćwiczeniach oddechowych ustępują (H o f b a u e r).

Astma i nieżyty oskrzeli wymagają w stanach cięższych zupełnego zwolnienia, w stanach lżejszych nadają się do ćwiczeń specjalnych z wykluczeniem biegów.

Przypadki rozstrzeni oskrzeli nadają się do zupełnego zwolnienia z gimnastyki.

b) Gruźlica.

Czynne sprawy gruźlicze wykluczają z góry ćwiczenia fizyczne, absolutny spokój jest bowiem podstawowym warunkiem leczenia. G i r a u d idzie tak daleko, że chorym z ciepłotami — 37,5 zakazuje nawet wszelkich spacerów. Stosowanie lecznicze ćwiczeń ruchowych u chorych na gruźlicę może być dopuszczalne tylko w specjalnych zakładach i sanatoriach. Wówczas jest celowe przejście od stanu spokoju przez ćwiczenia do podniesienia sprawności ustroju. W stosunku do zapatrywań wygłaszanych w tym względzie przed 10—15 laty dokonała się więc zasadnicza zmiana — ale podkreślam, dotyczy ona stosowania gimnastyki w zakładach leczniczych, nie w szkole.

Natomiast dopuszczalne są ćwiczenia gimnastyczne w wygojonych, nieczynnych zmianach w gruczołach okołoskrzelowych i przy zwapnieniach ognisk gruźliczych w płucach, przy dobrym stanie ogólnym i — przez dłuższy czas — normalnych ciepłotach.

Przypadki nacieków gruźliczych wyleczonych odłą płucną wymagają postępowania w myśl wskazówek lekarza leczącego, w każdym razie należy liczyć się w nich z dłuższym trwaniem okresu zwolnienia od ćwiczeń.

Należy tylko przestrzec przed zbyt forsownymi ćwiczeniami, absorbującymi silnie narząd oddechowy. Ostrożna, umiarkowana gimnastyka może wzmocnić odporność narządu oddechowego.

W gruźlicy u młodzieży wskazana jest szczególniejsza ostrożność lekarzy szkolnych — gdyż zarówno zupełne zwolnienie od gimnastyki nawet uczniów z minimalnymi zmianami, jak również do-

puszczanie bez żadnych ograniczeń do ćwiczeń — może się w ostatecznym razie okazać szkodliwe.

Przy tej okazji wspomnieć muszę o znaczeniu ćwiczeń oddechowych. Mają one, jeśli są racjonalnie i umiejętnie prowadzone, bardzo dobry wpływ na rozwój klatki piersiowej i na sprawność aparatu oddechowego, jednakowoż przy ich błędnym, niekontrolowanym przez lekarzy stosowaniu, dają w następstwie rozedmę płuc.

W szczególności — o ile chodzi o osobników gruźliczych — wzmożone oddychanie, zdaniem G o r e c k i e g o, u młodzieży astenicznej, może się stać wyraźnym urazem dla tkanki płuc, co oprócz rozedmy może mieć i inne niepożądane następstwa. Przede wszystkim dochodzi do obudzenia procesów gruźliczych, zablźnionych w górnych częściach płuc i do rozszerzenia się gruźlicy pierwotnie włóknistej, tak częstej w tej postaci u asteników.

Wiele już takich przypadków, zmian i zaburzeń spowodowanych nieracjonalnie prowadzonymi ćwiczeniami oddechowymi, w poradni i ambulatorium dla młodzieży sam obserwowałem.

Sprawa stosowania racjonalnego ćwiczeń oddechowych jest zagadnieniem tak obszernym, że wymagałaby oczywiście osobnego omówienia.

III) Schorzenia narządów jamy brzusznej:

Sprawy chorobowe takie, jak: wrzód żołądka, zapalenie wyrostka robaczkowego chroniczne, schorzenia wątroby, schorzenia otrzewnej, skłonność do przepuklin, wykluczają stanowczo wszelkie ćwiczenia fizyczne. Specjalne niebezpieczeństwo istnieje przy skokach (perforacja).

IV) Choroby krwi, jak krwawiączka (hemofilia) i skazy krwotoczne są wskazaniem do wykluczenia od ćwiczeń.

Niedokrewność wymaga ćwiczeń odpowiednio stosowanych i dawkowanych, zależnie od stopnia niedokrewności.

V) Schorzenia narządu moczopięciowego:

Przewlekłe schorzenia nerek i miedniczek nerkowych wykluczają możliwość ćwiczeń.

Inaczej ma się sprawa z białkomoczem ortostatycznym, gdzie właśnie są wskazane ćwiczenia, mające na celu wzmocnienie kręgosłupa lędźwiowego, jak to wykazali W i e s e (ćwiczenia pełzające w/g K l a p p a) oraz B r a n d e i s. Ten ostatni zaleca tylko, by otoczyć szczególniejszą opieką podczas ćwiczeń limfatyków z białkomoczem ortostatycznym, ze względu na ich ogólną zmniejszoną odporność ustroju. Stosowane ostrożnie ćwiczenia mogą wpłynąć na zmniejszenie się białkomoczu, po upływie kilku nawet miesięcy.

Schorzenia pęcherza czy to w stanie ostrym czy przewlekłym wykluczają ćwiczenia fizyczne.

Zapalenie jajników również wyklucza udział w ćwiczeniach fizycznych.

Umiarkowane ćwiczenia ruchowe przy menstruacji nie są przeciwwskazane, a w przypadkach dysmeneorrhoea nawet zalecane. Nie wskazane są natomiast wszelkie wstrząsy, jak skoki, jazda konna oraz pływanie.

VI) Choroby gruczołów dokrewnych:

Choroba Basedowa wyklucza jakiegokolwiek ćwiczenia, przy struena nodosa ostrzega H a g e n przed ćwiczeniami z użyciem tłoczni brzuszni.

W razie trudności oddechowych konieczne jest wykluczenie biegów i pływania.

Przy powiększeniu tarczycy podczas pokwitania wykluczamy udział w zawodach i treningu sportowym. Jeśli występują objawy ogólne cięższe, radzimy wogóle zupełne zwolnienie od ćwiczeń.

VII) Z zaburzeń przemiany materii chciałbym zwrócić uwagę na cukrzycę. W cukrzycy u dzieci — zwłaszcza w okresie pokwitania i najsilniejszego rozwoju (13—20 rok życia) trzeba, ze względu na możliwość wystąpienia nagłych i groźnych zaburzeń w przemianie cukrowej, zupełnie wyłączyć ćwiczenia fizyczne.

W ten sposób temat nasz ze stanowiska internistycznego byłby w najogólniejszym zarysie wy-czerpany.

Zakres wskazań do zupełnego zwolnienia z ćwiczeń fizycznych, z punktu widzenia chorób wewnętrznych, nie jest, jak się to okazuje, zbyt obszerny. Ale w tych przypadkach, o których mówiliśmy, należy jednak zwolnienia stosować konsekwentnie i na odpowiednio długie okresy czasu, z zastrzeżeniem oczywiście sporadycznej kontroli, w celu rewizji swojej własnej decyzji.

Dr Stanisław Karasiński

Adiunkt II Kliniki Chorób Wewn. U. J.

WSKAZANIA DO ZWOLNIEŃ PRZY ZABURZENIACH UKŁADU KRAŻENIA.

Jako konkretne przeciwwskazania do ćwiczeń fizycznych wymienić należy wrodzone wady serca, niewyrównane wady zastawkowe, stany zapalne wsierdza i osierdza, które oczywiście wymagają leczenia i zupełnego zwolnienia od ćwiczeń; dalej uszkodzenia mięśnia sercowego, różnego rodzaju, po chorobach zakaźnych, gdzie czas zwolnienia, w każdym poszczególnym przypadku można określić tylko na podstawie dokładnego badania i obserwacji. Czas ten może wynosić nawet do półtora roku, zwłaszcza przy uszkodzeniach pobłonkowych, gdzie tak długo można wykazywać zmiany w mięśniu sercowym w elektrokardiogramie.

Tak samo w stanach po przebytych ostrym gościcu stawowym, w przypadkach wątpliwych należy zwalniać od ćwiczeń na czas około jednego roku, jeśli później nie zajdzie potrzeba całkowitego zwolnienia wskutek powstałych zmian.

Dalej należy wymienić sprawy upośledzające trwale czynność serca, przede wszystkim serca prawego, jak zniekształcenia klatki piersiowej, rozległe, zwłaszcza obustronne zrosty opłucnej i rozległe zwłóknienia płuc, stanowiące wskazanie do zupełnego zwolnienia od ćwiczeń.

Z zaburzeń gruczołów dokrewnych przede wszystkim wchodzi w rachubę zaburzenia czynności tarczycy; czas zwolnienia zależy w każdym poszczególnym przypadku od stopnia tych zaburzeń.

Nadciśnienie tętnicze, często spotykane u młodzieży, jest zwykle objawem przejściowym i w o-

kresach początkowych zazwyczaj ustępuje po kilkumiesięcznym zwolnieniu od cięższych ćwiczeń. Natomiast na większą uwagę zasługują przypadki znacznieszego powiększenia wymiarów serca (zwłaszcza wymiaru poprzecznego w stosunku do szerokości klatki piersiowej), które powinny pozostawać pod stałą kontrolą lekarską, ponieważ w tych przypadkach sprawność mięśnia sercowego przy dłuższym prowadzeniu ćwiczeń jest niepewna. Niemiarowość oddechowa i skurcze dodatkowe, jak również serce małe, wiszące oraz często wysłuchiwane nad sercem szmery przypadkowe nie stanowią, jako takie, wskazania do zwolnienia od ćwiczeń.

W każdym przypadku, przy ocenie, należy mieć na uwadze korzyść, jaką danej jednostce przynoszą ćwiczenia, a zwalniać tylko tam, gdzie szkoda nimi spowodowana, jest niewątpliwa, względnie nie daje się z całą stanowczością wykluczyć. U młodzieży szkolnej wskazana jest systematyczna, stopniowo dawkowana zaprawa, natomiast stawianie do zawodów i wszelkie rekordowe wyczyny, należałoby przesunąć poza wiek 18—20 lat, ażeby maksymalną sprawność mięśnia sercowego zachować na czas między 21 a 30 rokiem życia.

Dr Laszczka Wacław

Kierownik poradni sportowej dla młodzieży.

WSKAZANIA DO ZWOLNIEŃ Z PUNKTU WIDZENIA NEUROLOGA.

Neurolog musi stosunkowo często decydować o potrzebie zwalniania młodzieży z ćwiczeń cielesnych; prócz bowiem wskazań neurologicznych cielesnych, musi wziąć pod uwagę stan psychiczny i charakter dziecka, a oprócz tego niejednokrotnie musi decydować w tych przypadkach, gdzie rodzice lub opiekunowie są przeciwni ćwiczeniom, a inni specjaliści nie mogą znaleźć uzasadnienia dla ich stanowiska i skierowują do neurologa.

Przy zwalnianiu z ćwiczeń kierujemy się zdrowiem jednostki. Pamiętamy jednocześnie, że ćwiczenia cielesne odgrywają, między innymi, ważną rolę w uspołecznieniu młodzieży, czego zwłaszcza młodzież dzisiejsza tak bardzo potrzebuje. Brak skoordynowania fizycznego bardzo często pociąga za sobą nieskoordynowanie psychiczne.

Wskazania do zaprzestania ćwiczeń możemy podzielić na dwie zasadnicze grupy:

Pierwszą grupę stanowią schorzenia organiczne systemu nerwowego.

Najczęściej spotykane u młodzieży uczącej się są:

Rwa kulszowa (ischias) i wszelkiego rodzaju nerwobóle, przy których istnieje zasadnicze wskazanie do ograniczenia wszelkich ruchów a więc i ćwiczeń cielesnych.

Płasawica (chorea minor), przy której chory musi zaprzestać uczęszczania do szkoły i pozostać w łóżku. Gdy dziecko zacznie już uczęszczać po chorobie do szkoły — wskazane wstrzymywanie się od ćwiczeń jeszcze przez 4—6 tygodni.

Padaczka samoistna (epilepsia genuina). — O ile rodzaj napadów i ich częstota pozwalają na uczęszczanie do szkoły, to uczeń musi być zwolniony od ćwiczeń, zwłaszcza na przyrządach, który to rodzaj gimnastyki u epileptyków może być połączony z niebezpieczeństwem dla życia, oraz od forsowniejszych i dłuższych marszów.

Stany przejściowe po dziecięcym porażeniu rdzeniowym (choroba Heine-Medin'a) i mózgowym nadają się zasadniczo do gimnastyki leczniczej. W przypadkach, gdzie choroba pozostawiła tylko nieznaczne ślady, młodzież może brać udział w ćwiczeniach wspólnych.

Należy zaznaczyć, że wskazania tej grupy z chwilą, gdy cierpienie wystąpi wyraźnie, nie niosą żadnych wątpliwości, może tylko w początkowych okresach choroby sprawiać pewne trudności rozpoznawcze, zwłaszcza dla niespecjalisty.

Drugą grupę stanowią sprawy czynnościowe.

Sprawiają one niejednokrotnie lekarzowi duże trudności w powzięciu decyzji, a nie są też łatwe i do ujęcia.

Może lepiej tę grupę zilustrują przykłady:

Zgłasza się uczeń klasy VIII. z ojcem z prośbą o zwolnienie z ćwiczeń gimnastycznych, podając szereg objawów, które mają występować zawsze po gimnastyce. Nie znalazłszy podstawy do zwolnienia — odmówiłem prośbie. W niedługim czasie zgłasza się ten sam uczeń ponownie, uzbrojony w szereg świadectw lekarzy prywatnych i z poleceniami. Jakież było moje zdziwienie, gdy w parę tygodni spotkałem go na nartach na dosyć ciężkiej wycieczce. Ojciec przy spotkaniu starał się mi wytłumaczyć, że przed maturą gimnastyka to tylko niepotrzebna strata czasu.

Do tej grupy należy zaliczyć jednaków, co do których rodzice w przesadnej troskliwości o zdrowie robią wszystko, żeby tylko nie narazić dziecka na czyhające, w ich pojęciu, ze wszystkich stron niebezpieczeństwa. Powoli, z biegiem lat, dziecko zaczyna samo wierzyć w swoje wątłe zdrowie i możliwość zachorowania. Zresztą przyzwyczajają się też do bądź co bądź wygodnej sytuacji.

Mogą być też i inne jeszcze powody niechęci do ćwiczeń. Jako przykład niech posłuży następujący przypadek: J. P. przyszedł na świat po śmierci dwojga starszego rodzeństwa, które zmarło na choroby zakaźne. Wychowywał się w daleko posuniętej trosce o zdrowie, wśród ludzi starszych, inteligentnych. Umysł był rozwinięty ponad wiek. Imponował tym otoczeniu, czego przed nim wcale nie ukrywano. Był ambitny. Gdy zaczął uczęszczać do szkoły powszechnej, imponował kolegom swoimi wiadomościami. Chętnie też im pomagał w odrabianiu zadań. Na lekcjach gimnastyki wytworzyła się sytuacja wręcz odwrotna. Jego sprawność fizyczna, jak sam to przyznał, była najgorsza z ca-

łej klasy. Nie tylko nie mógł niczym zaimponować kolegom, ale bardzo często koleldy śmiali się z jego niezdarności. Zaczął unikać gimnastyki i wyszukiwać różne powody do zwolnień. Wreszcie doszło do tego, że w dniu, kiedy była gimnastyka, pozostawał w domu, uskarżając się na szereg różnych dolegliwości, jak bóle głowy, nudności, wymioty, poprzedniej nocy już nie mógł spać. Niewydolność fizyczna stała się tu urazem, na tle którego wytworzyła się nerwica. Wytłumaczenie prowadzącemu ćwiczenia faktycznego stanu rzeczy i udzielenie szeregu wskazówek pozwoliło na stopniowe usunięcie niechęci do ćwiczeń.

Często spotykamy wśród młodzieży jednostki o mniejszej sprawności ruchowej, to co nazywamy debilitas ruchowa. Nie zawsze rozwój psychiczny idzie w parze z rozwojem sprawności ruchowej. Obecnie możemy określić specjalnymi testami cyfrowo sprawność ruchową, jak to czyniliśmy dotychczas tylko w określaniu rozwoju umysłowego. W tych przypadkach, gdzie wiek motoryczny wykazuje wyraźne opóźnienie w stosunku do wieku dziecka, należy dążyć, ażeby dzieci z niedorozwojem ruchowym wyosobnić w oddzielne klasy do ćwiczeń cielesnych. Przyczyną tych stanów mogą być uszkodzenia mózgu we wczesnym okresie życia (stany po encefalopatii), jak wyosobniony przez Foerster'a zespół atoniczny. Naturalnie przypadki te wymagają specjalnego traktowania i zwolnienia przynajmniej od niektórych ćwiczeń.

Nie będziemy natomiast zwalniać od ćwiczeń cielesnych młodzieży z tic'ami, wszelkiego rodzaju nerwicami względnie psychonerwicami i typy aspołeczne. Należyce prowadzone ćwiczenia w tych wypadkach przyspieszą tylko wyleczenie. Traktowanie jednak uzależnimy od pewnych właściwości charakteru. I tak jednostkom, które określimy mianem hysteroidy, ze względów leczniczych polecimy rozpoczęcie ćwiczeń od razu; natomiast jednostkom, które określamy jako epileptoidy, polecimy wdrażać się do ćwiczeń stopniowo.

Jak z powyższego widać, neurolog musi bardzo szczegółowo uwzględnić, zwłaszcza w stanach czynnościowych, nie tylko właściwości fizyczne i psychiczne badanego, ale także warunki, w których często należy szukać przyczyny ucieczki, względnie nawet niewydolności przy ćwiczeniach.

Dr Józef Horodyński

Kierownik poradni dla dzieci
i młodzieży nerwowej.

WSKAZANIA DO ZWOLNIEŃ Z PUNKTU WIDZENIA OKULISTY.

Ruch i wysiłek fizyczny, to zasadnicze cechy ćwiczeń cielesnych, mających tak dobrotliwy wpływ na rozwój fizycznego młodego organizmu, mogą na pewne organizmy wywierać wpływ szkodliwy. Z lekarskiego punktu patrzenia nie chodzi tu o wysiłek bezwzględny, który może być w rzeczywistości niewielki, ale o wpływ tego wysiłku na dany organizm. Musimy indywidualizować, musimy rozpatrzyć dokładnie w każdym przypadku, czy wy-

silek fizyczny będący czynnikiem zdrowia w organizmie zdrowym, nie stanie się czynnikiem chorobotwórczym dla innego, bardziej wrażliwego organizmu, lub dla pewnych organów tego organizmu. Stale musimy pamiętać o tym, że ćwiczenia fizyczne mają dać zdrowie organizmowi, w żadnym zaś wypadku nie mogą mu szkodzić. O starej zasadzie lekarskiej: „*primun non nocere*” muszą pamiętać nie tylko lekarze, ale i wychowawcy fizyczni młodzieży.

Przy rozpatrzeniu pytania, czy ćwiczenia fizyczne są dla danego organizmu wskazane, musi być wzięty w rachubę również i narząd wzroku, bo chyba nie potrzeba nikomu tłumaczyć znaczenia i wagi tego narządu człowieka. Troska o całość i dobrą funkcję narządu wzrokowego daje nam dostateczne prawo do wyłączenia ćwiczeń cielesnych u tych osobników, u których ćwiczenia te mogą być dla oczu szkodliwe.

Nie wszystkie ćwiczenia fizyczne są w tej samej mierze dla oczu niebezpieczne, tak np. t. zw. gimnastyka szwedzka w mniejszym zakresie, z wyłączeniem większych wysiłków fizycznych, skoków i innych wstrząsów ciała, nie może szkodliwie wpływać na narząd wzroku i może być stosowana nieomal u wszystkich, z wyjątkiem bardzo nielicznych przypadków (wysoka krótkowzroczność dochodząca do 10 lub 15 D., oraz niebezpieczeństwo krwotoków w przypadkach zapalenia żył siatkówki). Natomiast o wiele większą grupę młodzieży musimy zwolnić od ćwiczeń połączonych z większymi wysiłkami lub wstrząsami ciała jak skoki, narciarstwo, gry ruchowe, treningi sportowe i t. p., te ćwiczenia mogą być czynnikiem szkodliwym w pewnych stanach patologicznych oka.

Niektóre ćwiczenia, gry i sporty jak np. szermierka, tenis, gra w palanta i t. p. stwarzają bezpośrednio niebezpieczeństwo dla oczu, grożąc zranieniem lub urazem tęnym oka. Od takich ćwiczeń należy bezwzględnie zwolnić osobników jednoocznych, których wzrok zależy wyłącznie od funkcji jedyne go oka. Poza tym należy zwolnić grupę tych osób, u których wada wzroku łączy się z niedowidzeniem i wskutek tego z niezaradnością i niezgrabnością. Do tych ćwiczeń jest potrzebna dostateczna ostrość wzroku, dostatecznie szybka reakcja w usunięciu się przed groźnym dla oka przedmiotem, będącym w szybkim ruchu. Jak uczy doświadczenie, dużo osób tych zdolności nie posiada, a konieczność posługiwania się szklami podczas tych ćwiczeń stwarza dodatkowe niebezpieczeństwo skażenia oka odłamkami szkła. Nie znaczy to jednak, że każdy osobnik noszący szkła musi być od tych ćwiczeń bezwzględnie zwolniony, doświadczenie bowiem uczy, że część tych ludzi, zwłaszcza z małymi stopniami wad refrakcji, wykonuje te ćwiczenia bez zarzutu i bez żadnej szkody dla oczu. Należy jednak przy kwalifikowaniu do tych ćwiczeń otoczyć specjalną opieką uczniów noszących szkła i wykazujących obniżoną ostrość wzroku.

Ćwiczenia cielesne połączone z większym wysiłkiem lub wstrząsami ciała (treningi, biegi, pod-

noszenie ciężarów, podnoszenie się na rękach, skoki, ćwiczenia głową w dół i t. p.) stwarzają dodatkowe niebezpieczeństwo dla oczu krótkowzrocznych. Siatkówka bowiem w oczach takich o wiele częściej ulega t. zw. zwyrodnieniu torbielowemu, w którym powstają w siatkówce drobne torbiele, zwłaszcza w okolicy plamki żółtej i na obwodzie siatkówki. Nagłe wysiłki fizyczne, wstrząsy ciała, nawet nie wielkie, ale częste i dłużej trwające, uderzenia oka i t. p. mogą spowodować pęknięcie takich torbieli, wytworzenie się otworu w siatkówce i w ten sposób przychodzi do ciężkiej choroby oka, mianowicie do odcepienia siatkówki, które stawia wzrok oka pod znakiem zapytania. Należy pamiętać o tym, że urazy nie muszą być wielkie, są bowiem znane przypadki powstania odcepienia siatkówki po dłuższej jeździe koleją, samochodem, a nawet po tarcu oka palcami. Wprawdzie odcepienie siatkówki zdarza się i w oczach miarowych, jednakże oczy krótkowzroczne są do tej choroby o wiele więcej predysponowane.

Jest bardzo trudno określić ten stopień krótkowzroczności, który daje bezwzględne wskazania do zwolnienia z ćwiczeń fizycznych, doświadczenie bowiem uczy, że ludzie z bardzo wysoką wadą pracują całe życie ciężko, a do odcepienia siatkówki nie przychodzi, z drugiej zaś strony spotyka się odcepienie siatkówki w małych stopniach krótkowzroczności. Za zasadę przyjąć należy tę krótkowzroczność, która jest przyczyną zwolnienia z wojska t. j. 6. D. Naturalnie u dzieci szkolnych musimy uwzględnić już niższe stopnie krótkowzroczności, a więc 4 do 5 D. zależnie od wieku. U dzieci młodych, u których zwłaszcza stwierdzamy postępowanie krótkowzroczności, granica ta może być jeszcze niższa. W każdym przypadku należy sprawę traktować indywidualnie, a orzeczenie okulisty musi mieć wpływ decydujący.

Prócz tego są wskazania do czasowego zwolnienia z ćwiczeń fizycznych w różnych chorobach oczu, które wprawdzie pozwalają już uczniowi na uczęszczanie do szkoły, jednakże dają dostateczną przyczynę do zwolnienia z ćwiczeń. Jęczmyki, gradówki po operacji, wymagają kilkudniowego zawiązania jednego oka, stany po przebytych świeżo zapaleniu tęczówki, niezbyt dawno powstałe męty w ciałku szklistym, przebyte zapalenia nerwu wzrokowego z różnych przyczyn, porażenia akomodacji po dyfterii, przebyte porażenia mięśni ocznych i t. p. stwarzają dostateczne wskazania do zwolnienia z ćwiczeń przez czas krótszy lub dłuższy. W tych wszystkich stanach lekarz kieruje się zasadą oszczędzania organizmu. Przebyte zapalenie żył siatkówki (periphlebitis), stwarzając niebezpieczeństwo krwotoków ocznych, jest wskazaniem do trwałego, stałego zwolnienia z ćwiczeń.

Jak więc widzimy, przyczyny mogą być różne, liczba wyliczonych chorób jest duża, jednakże w praktyce sprawa nie przedstawia się tak groźnie. Choroby te bowiem zdarzają się wyjątkowo, a większe stopnie krótkowzroczności również nie są tak częste. Okulista zwalnia z ćwiczeń cielesnych raczej wyjątkowo, liczba zwolnionych jest nie duża,

tak, że nie stwarza przeszkody dla przeprowadzenia programu powszechnego i obowiązkowego wychowania fizycznego młodzieży.

Dr Marian Wilczek

Docent U. J.

WSKAZANIA DO ZWOLNIEŃ Z PUNKTU WIDZENIA ORTOPEDY.

Docent U. J. Dr J. Z a r e m b a referatu specjalnego do użytku Dziennika Urzędowego Kurat. O. S. Krakowskiego nie nadesłał, ograniczamy się zatem do wzmianki, że sprawę ujął z punktu widzenia wskazań do gimnastyki leczniczej. Twierdził, że szczególny nacisk położyć należy na rozpozna-

wanie garbów bocznych w okresach najwcześniejszych i w t. zw. stadiach preskoliotycznych, gdyż wtedy poddają się one jeszcze stosunkowo łatwo wpływowi gimnastyki leczniczej.

Skierowanie ucznia do gimnastyki leczniczej, jako bardziej męczącej, powinno automatycznie zwalniać od gimnastyki szkolnej.

Zwolnienie z gimnastyki leczniczej może nastąpić tylko w wypadkach wyjątkowych ze względu na groźny stan ogólny (płuca, serce, nerki); kierować się tu należy dużą ostrożnością, by nie wyrządzić szkody uczniowi, gdyż gimnastyka lecznicza wtenczas przynosi pożądane rezultaty, gdy jest stosowana systematycznie, bez przerw, przez długi okres czasu.

Stan higieny i opieki lekarskiej w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego w r. 1936/37.

Szkoły powszechne.

W r. 1936/7 pomieszczenia szkół powszechnych uległy pewnej poprawie dzięki wybudowaniu przy częściowej pomocy Twa P. B. S. P. nowych 391 izb szkolnych.

W całym Okręgu w r. 1936/7 było ogółem 11,846 izb szkolnych, w tym w budynkach własnych 7.722 izby, a w wynajętych 4,124. Poprawa warunków zdrowotnych zaznaczyła się nietylko powiększeniem liczby izb szkolnych o 3.5%, lecz także ich jakością, gdyż izb szkolnych o wymiarze od 40—50 m² oraz powyżej 50 m² było już 8238 a zatem 70%, podczas, gdy w r. 1933/4 izb o tej powierzchni było tylko 63%, a resztę stanowiły izby karłowate, których powierzchnia wahała się przeważnie od 24—30 m².

Mimo jednakże tego pokaźnego dorobku w zakresie budownictwa należałoby zbudować jeszcze 9.000 izb celem zaspokojenia istotnych potrzeb i zapewnienia młodzieży odpowiednich warunków higienicznych.

W roku sprawozdawczym do 4.004 publ. szkół powszechnych Okręgu uczęszczało 821.207 młodzieży (w wojew. krakowskim 325.032 młodzieży, a w wojew. kieleckim 496.175).

Olbrzymią większość uczniów stanowiła młodzież wiejska, która w liczbie 623.979 uczęszczała do 3670 szkół wiejskich, natomiast frekwencja 334 szkół miejskich wynosiła tylko 199.254 dzieci.

Przeciętne obciążenie izb szkolnych było ciągle jeszcze bardzo znaczne; w województwie krakowskim na jedną izbę wypadało 61 dzieci, a więc nie zmniejszyło się zupełnie w porównaniu z r. 1935/6, w kieleckim natomiast nastąpiła w tym kierunku pewna poprawa, bo na 1 izbę wypadało 75 dzieci, podczas gdy w r. 1935/6 było 79 dzieci.

Zaznaczyć należy, że równoległe z budową nowych szkół postępowała poprawa urządzeń sanitarnych w szkołach dawnych, a tempo pracy w tym kierunku było wcale żywe, zwłaszcza pod koniec roku 1936/7. Pod naciskiem władz szkolnych i po-

litycznych zaczyna powoli ustępować wielkie nieodmaganie szkół powszechnych, zwłaszcza wiejskich, mianowicie brak studzien i ustępów lub nieodpowiednie ich urządzenie.

W świetle cyfr sprawa ta przedstawia się następująco:

Z końcem r. szk. 1935/6 szkół nie posiadających wogóle studzien, lub studnie nieodpowiednie, było 1766, natomiast z początkiem r. szk. 1937/8 szkół takich było 1329, a więc w 427 szkołach nastąpiła w tym kierunku poprawa. W tym samym również okresie czasu zbudowano lub uporządkowano ustępy w 565 szkołach.

Sprawa szatni natomiast ciągle jest palącą, gdyż niestety w licznych jeszcze szkołach powszechnych młodzież z braku szatni składa odzież w izbach szkolnych, pogorszając przez to wybitnie duszne powietrze przeludnionych klas.

Niezmierznie ujemną stronę większości szkół stanowią również ławki. Do rzadkości zaliczyć można szkoły, które zaopatrzone są w odpowiednie, do wzrostu uczniów dostosowane ławki. W szczęśliwym położeniu znajdują się jedynie nowowbudowane szkoły, w których przeważnie są już odpowiednie ławki, lub stoliki i krzesła. Trudności natury finansowej, związane z wymianą ławek, sprawiają, że sprawa ta postępuje naprzód w wolnym tempie.

Stwierdzić natomiast należy wyraźną poprawę tych urządzeń, które nie wymagają znaczniejszych wkładów materialnych, a zależą od ustosunkowania się nauczycielstwa do zagadnień higienicznych, a więc urządzenia do mycia rąk, kosze na śmieci, apteczki szkolne i t. p.

W roku sprawozdawczym powiększyła się również liczba szkół sanatoryjnych o wzorową szkołę tego typu w Andrychowie.

Opieka higieniczno-lekarska nad szkołami powszechnymi nie uległa w r. 1936/7 większym zmianom. Stałą opiekę lekarską posiadały tylko 143 szkoły, a więc zaledwie 3.5% z o-

gólnej liczby szkół Okręgu. Opiekę zorganizowały samorządy miast Krakowa, Sosnowca, Będzina, Dąbrowy Górniczej, Częstochowy, Buska, Kielc, Radomia, Olkusza, N. Sącza, Wadowic, Zakopanego.

Najlepiej zorganizowaną opiekę posiadał Kraków, gdzie prócz 9 lekarzy szkolnych i 8 higienistek pracujących w szkołach, urządzone są poradnie dla młodzieży szkół powszechnych. Podnieść tutaj należy dwa wzorowe ambulatoria dentystryczne, w których w roku sprawozdawczym leczono 2926 dzieci, dalej ambulatorium helioterapeutyczne, przychodnię przeciwjagliczą. Nadto dzieci korzystają z szeregu poradni urządzonych dla młodzieży szkół średnich, jak poradni dla wad wymowy, poradni dla młodzieży nerwowej, poradni ortopedycznej, poradni przeciwgruźliczej.

Na wyróżnienie zasługuje również organizacja opieki lekarskiej w Radomiu, funkcjonującej nader sprawnie, a obejmującej zarówno profilaktykę na terenie szkół, jak lecznictwo w ambulatorium szkolnym, w którym urzędują kolejno lekarze szkolni. Frekwencja ambulatorium w roku sprawozdawczym wynosiła 2,538 dzieci.

Obowiązująca liczba godzin pracy lekarza w szkole wynosiła zależnie od miejscowości 6—24 godzin tygodniowo. Higienistki, których mamy w Okręgu 42, pracowały po 8 godzin dziennie. Przeciętnie jeden lekarz opiekował się 3—5000 dzieci (wyjątkowo znacznie większą liczbą — n. p. w Sosnowcu w r. 1936/7 po zredukowaniu przez Zarząd Miejski opieki lekarskiej, jeden lekarz miał poruczoną opiekę nad 14,993 dziećmi). Z konieczności lekarze szkolni pracę swą ograniczyć musieli przede wszystkim do opieki nad młodzieżą słabszą, obserwacji ozdrowieńców, oraz walki z chorobami zakaźnymi na terenie szkół, zwłaszcza z gruźlicą. Propagandę higieny lekarze wszędzie żywo uprawiali.

W szkołach pozbawionych stałej opieki lekarskiej, korzystną okazała się praca lekarzy i higienistek niektórych ośrodków zdrowia, którzy działalnością swą objęli i szkoły. Bardzo szczęśliwym pomysłem okazała się również urządzona przez Krakowską Ubezpieczalnię Społeczną ruchoma kolumna sanitarna, której lekarze, jeżdżąc po wsiach powiatu krakowskiego, odwiedzali szkoły, badali dziatwę i uprawiali propagandę higieny. Sporadycznie wizytowali szkoły również lekarze okręgowi, powiatowi, miejscowi.

Nie wszystkie jednak szkoły objęte były i tą bardzo skromną opieką, gdyż według danych zebranych przez Inspektoraty Szkolne, ilość szkół odwiedzonych przez lekarzy przynajmniej raz w roku wynosiła w województwie krakowskim zaledwie 38% ogólnej liczby szkół, a w kieleckim 32%. Lekarze powiatowi i okręgowi, odwiedzając szkoły, zazwyczaj ograniczali się do inspekcji sanitarnej budynku i ogólnego przeglądu dziatwy. Badania indywidualne pewnej przynajmniej liczby młodzieży możliwe były do przeprowadzenia jedynie w szkołach, w których nauczyciele interesujący się zdrowiem dzieci i umiejący obserwować,

przedstawiali lekarzom do zbadania młodzież zagrożoną, słabszą, wraz z odnośnymi swymi spostrzeżeniami.

Tego rodzaju koordynacja pracy nauczyciela z lekarzem powinna w przyszłości mieć miejsce w każdej szkole.

Zdrowotność młodzieży szkół powszechnych według sprawozdań lekarzy szkolnych nie przedstawia się pomyślnie. W Krakowie na 11.284 zbadanych dzieci, zły stan odżywiania stwierdzono u 2685 czyli u 23% dzieci, powiększenie gruczołów chłonnych u 40%, gruźlicy 5%, organicznych wad serca 1.2%, wady wzroku 5%, znaczniejsze skrzywienie kręgosłupa u 4%, z ostrych chorób infekcyjnych 3.850 dzieci (34%) zapadło na grypę i anginę. Wypadki natomiast płonicy i błonicy występowały tylko sporadycznie i w żadnej szkole nie szerzyły się nagminnie.

W Radomiu w roku sprawozdawczym przeprowadzono w ambulatorium szkolnym u 1920 młodzieży analizę moczu, przy czym stwierdzono białkomocz u 8% wszystkich badanych. Niewątpliwie w większości wypadków był to białkomocz ortostatyczny, tym niemniej pewien odsetek dzieci cierpieć musiał na sprawy nerkowe na podłożu anatomiczno-patologicznym, wymagające specjalnego leczenia. Niemal we wszystkich wypadkach cierpienie to zostało wykryte dopiero dzięki badaniu lekarzy szkolnych.

Dane statystyczne z innych miast, posiadających opiekę lekarską, przedstawiają się podobnie.

W związku z dużą zapadalnością dzieci na grypy, anginy, zapalenia oskrzeli i t. zw. „zaziębienia”, nasuwa się uwaga, że niewątpliwie jedną z ważnych przyczyn powstawania tych spraw chorobowych jest przebywanie dzieci w szkole w mokrym obuwiu. Działwa uboższa, nie mająca często odpowiedniego obuwia, w dzień słotne przybywa do szkoły w przemoczonych zupełnie trzewikach. Otóż kilkugodzinne siedzenie w mokrych pończochach i obuwiu w izbie szkolnej, często źle ogrzanej, jest dostatecznym powodem, by dzieci zapadały na przeróżne choroby, w których czynnik zaziębienia odgrywa dużą rolę i niewątpliwie niejedną ciężką sprawą chorobowa pozostaje w ścisłym związku z tym na pozór błahym faktem. Dlatego też zmiana obuwia na pantofle powinna być praktykowana nie tylko, jak to ma dzisiaj miejsce w szkołach najlepiej urządzonych, o parkietowych posadzkach, ale zasadniczo i obowiązkowo wszędzie, zwłaszcza w jesieni i w zimie. Pantofle dzieci mogą sobie same porządkować na zajęciach praktycznych.

Niezmiernie ważne w naszych warunkach zagadnienie dożywiania młodzieży realizowane było w r. 1936/7 w daleko szerszym zakresie niż w latach poprzednich, przy czym wysunięty w roku ubiegłym postulat rozszerzenia akcji dożywiania na terenie szkół wiejskich został istotnie przeprowadzony.

Sprawa dożywiania w świetle cyfr wygląda następująco:

W r. 1936/7 dożywiano ogółem 94.783 dzieci, w tym 35.956 młodzieży miejskiej, a 58,827 wiej-

skiej (województwie krakowskim 11.267 dzieci miejskich, a 37.562 wiejskich, w kieleckim 24.689 dzieci miejskich, a 21.265 wiejskich).

W porównaniu z rokiem 1935/6, w którym ogółem dożywiano 68.134 dzieci, w tym 38.412 młodzieży miejskiej (19%), a tylko 30.012 wiejskich dzieci, czyli 4% ogólnej liczby młodzieży wiejskiej, widzimy, że w r. 1936/7 liczba dożywianych wzrosła o 33.651 przy czym stosunek dożywianej młodzieży miejskiej i wiejskiej przesunął się wybitnie na korzyść tej ostatniej, gdyż dożywanie młodzieży wiejskiej wynosiło już 9%, podczas, gdy odsetek dożywianej młodzieży miejskiej pozostał ten sam co w roku poprzednim.

Akcja dożywiania prowadzona była przez władze szkolne przy pomocy władz politycznych, Komitetów Rodzicielskich.

Kolonie i półkolonie zorganizowane były w roku sprawozdawczym dla większej liczby młodzieży niż w roku ubiegłym. Zależnie od zdrowia i warunków lokalnych młodzież skierowywano bądź do kolonij leczniczych, skoncentrowanych przeważnie w Rabce, bądź na kolonie wypoczynkowe, lub półkolonie. Wszystkie dzieci przed wyjazdem badane były przez lekarzy i szczepione ochronnie BP. Ogółem w r. 1936/7 z kolonij korzystało 14.809 młodzieży, a z półkolonij 14.999. Z akcji kolonijnej korzystała młodzież nie tylko miejska, lecz również wiejska, dla której zorganizowano szereg półkolonij, głównie w powiecie żywieckim i nowotarskim.

Organizacja kolonij była na ogół sprawna, wyżywienie racjonalne, opieka lekarska przeważnie zapewniona, to też wyniki zdrowotne były zadowalające. Ujemną natomiast stroną akcji kolonijnej był fakt, że w stosunku do istotnego zapotrzebowania nieznaczna tylko liczba młodzieży mogła z niej korzystać.

Ze względu na znacznie mniejsze koszty prowadzenia półkolonij, a przez to możność objęcia kilkakrotnie większej ilości młodzieży, należałoby w przyszłości przystosować akcję wakacyjną do naszych możliwości i rozbudować przede wszystkim półkolonie.

Szkoły średnie ogólnokształcące, zakłady kształcenia nauczycieli i szkoły zawodowe.

W r. 1936/37 do szkół średnich ogólnokształcących państwowych i prywatnych uczęszczało 34.982 młodzieży, do zakładów kształcenia nauczycieli 585, do szkół zawodowych 13.436, do szkół dokształcających 15.619 młodzieży.

Lokale szkół średnich i ich urządzenia przedstawiały się pod względem higienicznym znacznie korzystniej niż szkoły powszechne.

W roku sprawozdawczym z poczynąń zmierzających do poprawy warunków higienicznych lokali szkół ogólnokształcących, zanotować należy ukończenie sali gimnastycznej w gimnazjum koed. w Będzinie, ukończenie budowy gimnazjum im. Kl. Hoffmanowej w Bochni, dobudowę skrzydła w budynku w państw. gimnazjum im. H. Sienkiewicza

w Częstochowie, wykończenie budowy gimnazjum Wydziału Powiatowego w Jędrzejowie, przeniesienie do odpowiedniego lokalu gimnazjum żeńskiego im. M. Mościckiej w Wadowicach, budowę gmachu państw. gimnazjum w Myślenicach, przebudowę ustępów i urządzenie kanalizacji w państw. gimnazjum im. Jana Tarnowskiego w Tarnowie, rozbudowę pryw. gimnazjum koeduk. w Zakopanem (dodatkowy budynek z salą gimnastyczną, natryskami i 4 izbami szkolnymi), urządzenie kanalizacji i przebudowa ustępów w pryw. gimnazjum m. w Zawierciu.

W szkołach zawodowych ukończono zasadniczy remont w szkole chemiczno-garbarskiej w Radomiu, urządzono szatnie w państw. gimnazjum kupieckim w Białej, zbudowano ustępy, urządzone kanalizację i wbudowano exhaustor w hali warsztatowej w państwowej szkole stolarskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej, prowadzono w dalszym ciągu budowę gmachu gimnazjum kupieckiego Stow. Kupców Polskich w Kielcach, w trakcie budowy piękny gmach szkoły rzemieślniczej w Skarżysku Kamiennej, oraz budowa warsztatów w szkole rzemieślniczej w Sosnowcu.

Podnieść również należy, że w całym szeregu szkół konsekwentnie w dalszym ciągu przeprowadzano stopniową wymianę starych ławek na krzesła i stoliki, poprawę urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych, urządzanie lub poprawę boisk i sal gimnastycznych.

Opieka higieniczno-lekarska. w r. 1936/7 nie uległa większym zmianom. Wszystkie szkoły średnie ogólnokształcące, tak państwowe jak i prywatne, oraz wszystkie średnie szkoły zawodowe pozostawały pod stałą opieką lekarską, w szkołach żeńskich, o ile na to pozwalały warunki, pracowały lekarki. Szkoły rolnicze, z wyjątkiem Czernichowa i Cieszyina, były niestety nadal pozbawione opieki lekarskiej. Warunki pracy lekarzy w szkołach zawodowych były znacznie korzystniejsze (1 godzina na 20—30 uczniów) niż w szkołach ogólnokształcących, gdzie 1 godzina wypadała na 60—80 uczniów. Zważywszy jak bardzo powiększył się zakres pracy lekarzy szkolnych w ostatnich latach w związku z rozbudową W. F. i P. W., przyznać należy, że lekarze przeważnie działalność w szkole traktowali jako pracę społeczną i poświęcając młodzieży znacznie więcej czasu niż byli zobowiązani, nie poprzestawali na pracy zapobiegawczej, lecz także leczyli niezamożną młodzież.

W roku sprawozdawczym przedmiotem szczególnej uwagi była walka z gruźlicą.

Akcja w tym kierunku została pogłębiona dzięki badaniu metodą radiologiczną wszystkich uczniów podejrzanych, a nawet tam, gdzie na to pozwalały warunki, prześwietlane były w roku sprawozdawczym całe klasy (w Krakowie, Sosnowcu, Białej, Skarżysku-Kam.).

W szczególnie dogodnych warunkach pod tym względem była młodzież krakowska, która we wszystkich wypadkach korzystać mogła z badania i urządzeń II Kliniki Chorób Wewn. U. J. dzięki

ofiarnemu stanowisku Dyrektora Kliniki Prof. J. Latkowskiego, który od lat prowadzi energiczną akcję przeciwegzuzliczą wśród młodzieży.

(Z początkiem b. roku szkolnego na Klinice tej przeprowadzone były masowe badania radiologiczne wszystkich kandydatów do stanu nauczycielskiego).

Opieka dentystyczna w r. 1936/7 wprowadzona została do dalszych 2-ch zakładów, które własnymi siłami urządziły gabinety dentystyczne, mianowicie do państw. gimnazjum w Bochni oraz do państw. gimnazjum w Nowym Targu. Nadto kilka zakładów zapewniło młodzieży częściową pomoc dentystyczną drogą umów z prywatnymi dentystami.

Mimo to, opieka dentystyczna ciągle jest niewystarczająca, a nawet w zakładach o zorganizowanej pomocy dentystycznej bardzo wysoki odsetek młodzieży cierpi na próchnicę zębów. Dotychczasowy przeciętny wymiar pracy dentystów szkolnych (4 godz. tyg.) pozostaje w rażącej dysproporcji do olbrzymiego zapotrzebowania pomocy dentystycznej młodzieży.

Poradnie szkolne zorganizowane przez Kuratorium przy Klinikach U. J. funkcjonowały sprawnie, oddając rzetelne usługi sprawie zdrowia młodzieży.

W poradni internistycznej udzielono 1459 porad lekarskich 648 uczniom i 341 uczennicom. Z ważniejszych zmian chorobowych stwierdzono u 135 młodzieży choroby płuc natury gruźliczej, u 101 choroby serca, u 35 choroby dróg moczowych, u 21 choroby przewodu pokarmowego. Prześwietlonych zostało 757 młodzieży, do leczenia klinicznego przyjęto 12.

W poradni sportowej zbadano 90 uczniów, 44 uczennice.

W poradni dla dzieci i młodzieży nerwowej zbadano 450 młodzieży. Praca poradni polegała nie tylko na zbadaniu stanu cielesnego i psychicznego, lecz również na przeprowadzeniu odpowiedniego leczenia. Opiniowano także co do skierowania dzieci do szkoły specjalnej.

W poradni dla wad wymowy udzielono porad 1099, z tego 760 chłopcom — i 339 dziewczętom.

W poradni ortopedycznej przyjęto 127 uczennic i 11 uczniów. Prócz gimnastyki leczniczej prowadzono masaż i nagrzewania piecem elektrycznym w wypadkach urazowych.

W poradni okulistycznej udzielono 984 porad lekarskich. Podejrzanych na jaskię było 4 — przemęczenie wzroku stwierdzono u 68 — krótkowzrocznych 221.

W poradni dla chorób uszu, nosa, gardła udzielono 2637 porad, w tym 422 uczennicom i 457 uczniom. Zabiegów operacyjnych wykonano 108.

W ambulatorium chorób skór-

nych udzielono porad 113 uczennicom, 64 uczniom. Zabiegów wykonano 63.

Internaty. Niezmiennie doniosła sprawa internatów, która jeszcze przed kilku laty przedstawiała się bardzo niekorzystnie w naszym okręgu, w roku sprawozdawczym uległa znacznej poprawie.

Nowe, odpowiednie internaty zorganizowane zostały dla młodzieży państw. gimnazjum ż. w Białej, państw. gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie, państw. gimnazjum im. R. Traugutta w Częstochowie, państw. gimnazjum w Dębicy, państw. gimnazjum m. w Sandomierzu, państw. gimnazjum w Ostrowcu, państw. gimnazjum VI w Krakowie.

Poziom higieniczny internatów urządzonych w ostatnich latach jest już na ogół zadowalający, jednakże niektóre dawne internaty przedstawiają jeszcze znaczne niedociągnięcia. Często spotyka się w nich niedostateczne umeblowanie, brak szatni, uczelni, natrysków. Natomiast nie rzadko spotykany dawniej brak infirmerii, w r. sprawozdawczym należał do wyjątków.

Kierowniczkami gospodarczymi internatów powinny być osoby mające w tym kierunku przeszkolenie. (Np. absolwentki szkół gospodarczych).

Dalsze rozszerzenie sieci internatów jest sprawą nader pilną i ważną. W braku internatów młodzież zamieszcza mieszka po różnych stacjach, które między innymi przedstawiają i dla zdrowia duże niebezpieczeństwo i mogą być źródłem zakażenia np. gruźlicą.

W ostatnim roku sprawozdawczym stwierdzony został wypadek gruźlicy u ucznia, który uległ infekcji mieszkając na stacji u osoby gruźliczej.

Zasadniczo pozwolenia na prowadzenie stacji uczniowskich powinny otrzymywać jedynie osoby, które przedłożą świadectwo zdrowia swoje i współmieszkańców.

W zakresie propagandy higieny wzorem lat ubiegłych zorganizowany był kurs z dziedziny higieny szkolnej dla nauczycieli szkół powszechnych. Na kursach innych typów urządzanych dla nauczycieli uwzględniane były również wykłady z zakresu higieny.

Lekarze szkolni we wszystkich szkołach prowadzili pogadanki na temat higieny życia codziennego oraz walki z chorobami społecznymi. Propaganda higieny wśród kół rodzicielskich prowadzona była również przez lekarzy drogą referatów i aktualnych pogadanek.

Pod koniec roku szk. 1936/7 przeprowadzono w Krakowie, Sosnowcu i Kielcach badania psychotechniczne w najwyższych klasach szkół powszechnych oraz gimnazjalnych nowego typu, celem przeprowadzenia selekcji młodzieży i skierowania jej zależnie od rodzaju uzdolnienia do odpowiedniego typu szkoły.

Dr Helena Sokotowska.

Statystyka egzaminów końcowych w szkołach średnich ogólnokształcących oraz zakładach kształcenia nauczycieli w roku szkolnym 1936/37.

W roku szkolnym 1936/37 odbywały się na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego niżej wymienione końcowe egzaminy w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli, a mianowicie:

- I. gimnazjalne egzaminy dojrzałości dla abiturientów gimnazjów w gimnazjach państwowych (48) i prywatnych (62) razem 110 zakładach,
- II. seminarialne egzaminy dojrzałości dla abiturientów seminariów nauczycielskich w Krakowie i Kielcach,
- III. egzaminy końcowe w państwowych seminariach ochroniarskich w Krakowie i Częstochowie,
- IV. egzaminy dyplomowe w Państwowym Pedagogium w Krakowie,
- V. gimnazjalne egzaminy dojrzałości dla eksternów w Krakowie, Tarnowie i Radomiu,
- VI. egzaminy dla eksternów z kursu 6-ciu klas szkoły średniej (według dawnego ustroju) w Krakowie, Kielcach, Radomiu i Tarnowie,
- VII. egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego i przedmiotów polonistycznych dla kandydatów mających maturę matematyczno-przyrodniczą bądź dla kandydatów mających maturę zagraniczną,
- VIII. egzaminy ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego (według nowego ustroju) dla eksternów w Krakowie, Chrzanowie, Grybowie, Ropczycach, Sandomierzu, Tarnowie i Zawierciu.

Ilość i rodzaj egzaminów ulegnie zmianom w najbliższych latach szkolnych. I tak wymienione w punkcie 6 egzaminy z kursu sześciu klas szkoły średniej odbędą się po raz ostatni w marcu 1938 r.; z końcem roku szkolnego 1937/38 odbędą się również po raz ostatni seminarialne egzaminy dojrzałości dla reprobowanych abiturientów seminariów nauczycielskich, a gimnazjalne egzaminy dojrzałości dla reprobowanych abiturientów gimnazjalnych trwać będą do końca 1940 roku. Gimnazjalne egzaminy dojrzałości dla eksternów odbywać się będą jeszcze, tylko 3 razy, tj. w marcu 1938 r., we wrześniu 1938 r. i w marcu 1939 roku; od września 1939 r. do końca roku 1940 będą odbywały się egzaminy dojrzałości tylko dla tych eksternów, którzy nie zdali tego egzaminu w poprzednich terminach, jakkolwiek byli dopuszczeni do egzaminu, tj. dla eksternów reprobowanych.

Ilość zgłoszonych kandydatów w roku szkolnym 1936/37 do każdego rodzaju egzaminów, oraz wyniki egzaminów uwidocznione są w następujących zestawieniach:

I. Gimnazjalne egzaminy dojrzałości abiturientów gimnazjów państwowych i prywatnych:

1) Gimnazja państwowe:

a) woj. krakowskie:	zdawało 1430	zdało 1319
b) woj. kieleckie:	„ 533	„ 470
Razem zdawało 1963		„ 1789

2) Gimnazja prywatne:

a) woj. krakowskie:	zdawało 739	zdało 623
b) woj. kieleckie:	„ 518	„ 416
Razem zdawało 1257		„ 1059
Ogółem zdawało 3220		zdało 2828

Z powyższego wynika, że w gimnazjach państwowych i prywatnych zdało z wynikiem pomyślnym egzamin dojrzałości ogółem 88% abiturientów, przy czym na gimnazja państwowe przypada 93%, a na prywatne 83%.

W poszczególnych województwach sprawa gimnazjalnych egzaminów dojrzałości przedstawia się następująco:

1) Województwo Krakowskie:

a) gimnazja państw.:	zdawało 1430	zdało 1319
b) gimnazja prywatne:	„ 739	„ 623
Razem	zdawało 2169	zdało 1942

2) Województwo Kieleckie

a) gimnazja państw.:	zdawało	533	zdało	470
b) gimnazja prywatne:	„	518	„	416
Razem		zdawało	1051	zdało 886

II. Seminarialne egzaminy dojrzałości:

Egzaminy odbywały się w 2-ch seminariach nauczycielskich, przy których w roku szkolnym 1936/37 istniały kursy V-te dla repetentów, a mianowicie: 1) Kraków — państw. seminarium nauczycielskie żeńskie im. J. Joteyko i 2) Kielce — państw. seminarium naucz. męskie im. Stefana Żeromskiego.

a) Kraków:	zdawało 47	zdało 42
b) Kielce:	„ 58	„ 48
Razem „„ 105		„ 90

albo z wynikiem pomyślnym zdawało seminarialny egzamin ogółem 86% abiturientów w tym 14 eksternów.

III. Egzaminy końcowe w seminariach ochroniarskich.

1) Częstochowa:	zdało 29	zdało 28
2) Kraków:	„ 55	„ 44
Razem	„ 84	„ 72

Wśród zdających przed Komisją Egzaminacyjną w Krakowie były 23 eksternistki, z których zdały egzamin z wynikiem pomyślnym 12, ogółem otrzymało świadectwa ukończenia seminarium ochroniarskiego 86% zdających.

IV. Egzaminy dyplomowe odbywały się w Państw. Pedagogium w Krakowie. Było na II-gim roku 107 kandydatów(tek) — zdało egzamin 99 kandydatów(tek) czyli ogółem zdało 92,5% kandydatów.

V. Gimnazjalne egzaminy dojrzałości eksternów odbywały się w 2-ch terminach: wrześniu 1936 r. i marcu 1937 roku przed 9-ma Komisjami Egzaminacyjnymi przy państwowych gimnazjach w Krakowie, Tarnowie i Radomiu.

Ogółem zgłosiło się do egzaminu w obu terminach 320 kandydatów(tek), a zdało egzamin dojrzałości z wynikiem pomyślnym 95 kandydatów(tek), czyli około 57,5%.

VI. Egzaminy dla eksternów z 6-ciu klas szkoły średniej według dawnego ustroju odbywały się również w 2-ch terminach, tj. we wrześniu 1936 r. i marcu 1937 r. przed

10-ma Komisjami Egzaminacyjnymi przy gimnazjach państwowych w Krakowie, Kielcach, Tarnowie i Radomiu.

Ogółem zgłosiło się do egzaminu w obu terminach 340 kandydatów(tek), a zdało egzamin z wynikiem pomyślnym 105 kandydatów(tek), czyli około 31%.

VII. Egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego i przedmiotów polonistycznych odbywały się tylko przed Komisjami Egzaminacyjnymi w Krakowie. Ogółem zgłosiło się do tego rodzaju egzaminów (w 2-ch terminach) 25 kandydatów(tek), a zdało egzamin z wynikiem pomyślnym 15 kandydatów(tek) czyli 60%. Egzamin z języka łacińskiego zdało 11 kandydatów(tek), a z przedmiotów polonistycznych 4 kandydatów(tek).

VIII. Egzaminy ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego według nowego ustroju zarówno dla uczniów gimnazjów bez praw szkół państwowych jak i dla eksternów odbywały się przed 9-ma Komisjami Egzaminacyjnymi.

Ogółem dopuszczono do egzaminu 165 kandydatów(tek), a zdało egzamin 95 kandydatów(tek), czyli około 57,5%.

Następujące zestawienie da nam dokładny obraz wyników końcowych egzaminów, przeprowadzonych w ciągu roku szkolnego 1936/37 na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego, a mianowicie:

L. p.	Rodzaj egzaminów	Dopuszczono do egzaminu	Zdało egzamin
I.	Gimnazjalne egzaminy dojrzałości dla abiturientów gimnazjów	3220	2828 88%
II.	Seminarialne egzaminy dojrzałości	105	90 86%
III.	Egzaminy końcowe w seminariach ochron.	84	72 86%
IV.	„ dyplomowe w Państw. Pedagogium	107	99 92,5%
V.	Gimnazjalne egzaminy dojrzałości eksternów	320	95 30%
VI.	Egzaminy dla eksternów z 6-ciu klas szk. śr.	340	105 31%
VII.	„ uzupełniające z j. łacińskiego i przedmiotów polonistycznych	25	15 60%
VIII.	„ ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego w/g nowego ustroju	165	95 57,5%
O g ó ł e m . . .		4366	3399 66,5%

Kronika.

Szkolnictwo powszechne.

W miesiącu grudniu zostały zwizytowane 3 obwody szkolne: częstochowski, konecki i mielecki.

W dn. od 6 do 11 grudnia zostały przeprowadzone egzaminy na prywatnym Wyższym Kursie Nauczycielskim w Sosnowcu. Zgłosiło się do egzaminu 29 osób, zdało egzamin 22 osoby. Egzamin odbył się dla 16 osób z grupy A, a dla 13 osób z grupy B (geografia i historia).

W dniu 12 grudnia odbyło się poświęcenie nowego budynku publicznej szkoły powszechnej w Tyliczu tuż nad granicą Polski i Czechosłowacji. Budynek okazały z 8 salami szkolnymi wybudowała gmina i gromada kosztem 60.000 zł.

20 grudnia odbyło się posiedzenie Wydziału Szkolnictwa Powszechnego pod przewodnictwem Kuratora Okręgu Szkolnego. Na posiedzeniu omówiono zasady, jakim powinno odpowiadać sprawozdanie z wizytacji wizytatora szkół pod względem treści i formy. Wizytatorzy złożyli sprawozdania z odbytych wizytacji w m-cu grudniu.

21 grudnia odbyło się pod przewodnictwem Kuratora Okręgu Szkolnego posiedzenie międzywydziałowe, na którym została zreferowana przez wizytatora szkół p. Rzepeckiego sprawa obrony kraju na terenie szkolnictwa. W posiedzeniu wzięli udział wszyscy naczelnicy wydziałów i wizytatorzy szkół.

W zakresie zaopatrywania szkół powszechnych w pomoce naukowe został ustalony spis książek, które otrzymają w 1938 roku szkoły, biorące udział w planie zaopatrywania. Również zostały w zarysie opracowane tematy obrazów do ćwiczeń w mówieniu.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące i zakłady kształcenia nauczycieli.

W dniu 19-go grudnia zmarł ś. p. Władysław Wierzbicki, okręgowy wizytator szkół, któremu w numerze niniejszym poświęcono specjalny nekrolog. W dniu 21-go grudnia odbył się pogrzeb ś. p. Wierzbickiego przy nader licznych napływie publiczności, nauczycielstwa i delegacji młodzieży wszystkich gimnazjów krakowskich ze sztandarami. Kondukt pogrzebowy prowadził Ks. Infułat Lubelski. Nad otwartą mogiłą przemówił P. Kurator J. Stypiński oraz wiz. E. Baliński w imieniu kolegów Zmarłego, dyr. J. Ippoldt w imieniu Stowarzyszenia Dyrektorów i prof. M. Bajorek w imieniu uczniów Zmarłego. Licznie przybyły delegacje pedagogów z rozmaitych miast Okręgu.

W dniu 4-go grudnia odbyły się w Sandomierzu dwie uroczystości: 1) poświęcenie nowego budynku prywatnego gimnazjum żeńskiego im. Marii z Biłewiczów Piłsudskiej oraz 2) poświęcenie nowego internatu Państw. Liceum Pedagogicznego. Poświęcenia obydwu instytucji dokonał Ks. Biskup Lorek. Kuratorium reprezentował nacz. Włodzimierz Gałęcki.

Tegoż dnia w Tarnowie odbyła się uroczystość oddania do użytku nowego budynku gimnazjum T-wa „Safa Berura”. Kuratorium reprezentował Prezes Miejscowej Komisji Międzyszkolnej dyr. Machalski.

W dniach 7-go i 8-go grudnia gimnazjum SS. Urszulanek w Krakowie obchodziło uroczystość 50-lecia Solidacji Mariańskiej. Kuratorium na uroczystości reprezentował p. wiz. Bryda.

Naczelnik Gałęcki po za szkołami swojego rejonu inspekcjonował prywatne gimnazja w Tarnowie (św. Kingi, SS. Urszulanek, im. E. Orzeszkowej, „Safa Berura”) oraz gimnazjum żeńskie SS. Urszulanek w Krakowie.

W dniach 9—11 grudnia odbyła się w Krakowie konferencja nauczycieli biologii, pierwsza z trzech kolejnych, zamierzonych w b. roku szkolnym, poświęcona zagadnieniom organizacji ćwiczeń oraz pracowni biologicznych. Konferencję prowadzili instruktorzy ministerialni pp. Mączak i Gemborek oraz kierownicy ognisk pp. Dziurzyński i Tomczyk. Na konferencji przeszkolono mniej więcej trzecią część nauczycieli biologii Okręgu. Druga — odbyła się w styczniu w Zywcu, trzecia będzie w marcu w Kielcach.

Z miesiącem grudniem wszystkie ogniska metodyczne w Okręgu zakończyły cykl pierwszych tegorocznych konferencji rejonowych.

Szkolnictwo zawodowe.

W dniach 3-go i 4-go grudnia zwiedził Dyrektor Departamentu Szkół Zawodowych p. Jan Firewicz w towarzystwie p. wiz. Inż. Affanowicza, Państwową Średnią Szkołę Techniczną Kolejową oraz Średnią Szkołę Chemiczno-Garbarską w Radomiu.

W Szkole Technicznej Kolejowej interesował się p. Dyrektor Departamentu nowym ustrojem, w szczególności istniejącym od paru lat Gimnazjum Mechanicznym oraz wprowadzonym w tym roku Liceum Mechanicznym tudzież potrzebami szkoły, stojącymi w związku z wprowadzeniem nowego ustroju.

Na pierwszy plan w toku przeprowadzonych rozmów wysunęły się: sprawa rozbudowy warsztatów oraz ich wyposażenia w nowe obrabiarki.

W Szkole Chemiczno-Garbarskiej zwiedził p. Dyrektor Depart. świeżo zorganizowane i urządzone w remontowanej części budynku szkolnego pracownie chemiczne oraz będące w budowie nowe warsztaty garbarskie.

Również zainteresował się p. Dyrektor stroną pedagogiczną szkoły, wizytując lekcje chemii, fizyki i mikrobiologii na poziomie różnych klas.

W Radomiu zwiedził p. Dyr. Departamentu również Państwowe Żeńskie Gimnazjum Krawieckie oraz Pryw. Szkołę Zawodową Żeńską Tow. Opieki nad Dziewczętami, przy czym poruszane były dotkliwe braki budynkowe na tle silnego rozwoju tego działu szkolnictwa.

W tymże czasie wizytator Minist. P. Kierasant-Wiśniewski przeprowadził na terenie Szkoły Technicznej wizytację Liceum Mechanicznego oraz odbył kilka konferencji w sprawach aktualnych szkolnictwa zawodowego.

Ministerstwo W. R. i O. P. rozważa możliwość otwarcia przy Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie Wyższej Szkoły Budowy Maszyn typu nieakademickiego. W związku z tym brana jest także pod uwagę możliwość przywrócenia Szkole jej dawnej nazwy historycznej „Krakowskiego Instytutu Nauk Technicznych.”

W dn. 9. XI. u. r. p. Kurator Józef Stypiński wizytował w towarzystwie wizytatora mr. J. Grabowskiego i posła W. Hyli ludową szkołę roln. żeńską im. Ks. Dr. Fr. Gołby w Bachowicach oraz ośrodek w Spytkowicach, do którego zostanie szkoła przeniesiona z nowym rokiem szkolnym.

M. W. R. i O. P. zorganizowało w Warszawie w dn. 18 i 19. XII. u. r. konferencję dla kierowników szkół przysposobienia rolniczego, oraz w dn. 20 i 21. XII. u. r. dla kierowniczek szkół przysposobienia gospodyń wiejskich. Na konferencjach omawiano realizację nowych programów.

W konferencjach z ramienia Ministerstwa brali udział Dyrektor Departamentu szkół zawodowych p. Jan Firewicz, Naczelnicy mr. Stanisław Wiśniewski, nacz. inż. Budyński, oraz wizytatorzy ministerialni i okręgowi.

Niezmierznie doniosłą wartość dla szkolnictwa doksztalcającego zawodowego ma obywatelskie stanowisko Związku Rzemieślników Krakowskich, który wraz z Przełożeństwami Cechów wystosował do czynników miarodajnych pisma domagające się budowy drugiej Szkoły Doksztalcającej Diennej w Krakowie na wzór pierwszej tego rodzaju uczelni, jaka znajduje się w Krakowie-Podgórzu. Związek Rzemieślników Krakowskich wyraża się z takim uznaniem o wartości i celowości nauczania całodziennego we własnym budynku tak wzorowo urządzonym, jakim jest Szkoła Doksztalcająca w Podgórzu z własnym gronem nauczycielskim dla młodzieży rzemieślniczej pracującej u majstrów, że władze szkolne z radością witają ten sympatyczny objaw przychylnego nastawienia sfer rzemieślniczych do szkoły tego typu. Dotychczas tu i ówdzie napotykalismy na trudności przy wykorzystywaniu ustawy o pracy młodocianych z r. 1924, która daje nam prawo urządzania nauki dziennej (§ 9) i wykorzystywania na doksztalcanie sześciu godzin tygodniowo z pracy w warsztacie. Teraz widać, że dodatnie wyniki nauczania i wychowywania we własnej szkole a nie w pożyczanym budynku w godzinach wieczornych, gdy uczeń jest już przemęczony całonocną pracą u majstra, przekonały nawet — nielicznych zresztą — nieprzychylnie usposobionych i zjednały ich dei kerschensteinerowskiej szkoły centralnej dla doksztalcania. Przy życzliwym stanowisku Zarządu M. Krakowa, Izby Rzemieślniczej i Kuratorium otwierają się widoki, że upragniona druga szkoła centralna dla 10 szkół bezdomnych będzie mogła powstać w przyszłości w centrum Krakowa.

W Szkole Dokszt. Zaw. Nr. 1 w Krakowie odbyła się w dniu 21 grudnia uroczystość „Gwiazdki” w połączeniu z wręczeniem najwięcej zasługującej na to młodzieży, ufundowanych przez Zarząd Miejski 20 nagród za utrzymywanie czystości w gmachu szkolnym.

Po zagajeniu uroczystości przez Dyr. Nawrockiego, prof. U. J. Dr. Walter jako prezes Komitetu Obywatelskiego Czystości m. Krakowa po odpowiednim przemówieniu, wręczył uczniom nagrody w postaci książeczek Miejskiej Kasy Oszczędności.

Z końcem uroczystości wręczono 100 najpilniejszym uczniom i uczennicom upominki gwiazdkowe ufundowane z dotacji Izby Rzemieślniczej, Cechów, Zarządów fabryk i Grona Nauczycielskiego szkoły.

Oświata pozaszkolna.

W dniach 15 i 16 listopada odbyła się w Krakowie doroczna dwudniowa konferencja oświaty pozaszkolnej z udziałem obwodowych inspektorów szkolnych oraz obwodowych instruktorów oświaty pozaszkolnej z Okręgu szkolnego krakowskiego.

Program konferencji poświęcony był omówieniu najważniejszych prac organizacyjnych i zagadnień oświatowych przeznaczonych w bieżącym roku szkolnym — zgodnie z rocznym planem pracy, — do zrealizowania na terenie Okręgu szkolnego krakowskiego.

W szczególności przedmiot obrad i dyskusji stanowiły zagadnienia: a) pracy instrukcyjnej w zakresie oświaty pozaszkolnej w obwodzie szkolnym, b) organizacja i zakres działania gminnych komisji oświaty pozaszkolnej, c) akcja biblioteczna w okręgu (projekty sieci bibliotecznej) i czytelnictwo, d) kształcenie przedpoborowych na kursach oświaty pozaszkolnej.

Problemy te aktualne w chwili obecnej i domagające się praktycznego rozwiązania i wyboru odpowiednich środków były szczegółowo rozważane i dyskutowane.

Duże trudności finansowe, z jakimi walczą władze szkolne i brak środków materialnych sprawiają jednak, że wielki wysiłek bezinteresownej pracy oświatowej ze strony przeważnie nauczycielstwa niezawsze doprowadzają do osiągnięcia pełnych zamierzonych wyników wskutek niemożności zaspokojenia potrzeb wszystkich placówek oświatowych.

Momentem równoważącym natomiast braki materialne i niedostatek środków rzeczowych, jest, jak powszechnie podkreślano, duży entuzjazm i zapał, które cechują pracowników oświatowych podejmujących pomimo wyczerpującej pracy zawodowej działalność oświatową.

W konferencji, której przewodniczył Kurator Okręgu szkolnego p. Stypiński, wzięli udział z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego p. Antoni Konewka, Naczelnik Wydziału Oświaty Pozaszkolnej, i p. J. Janiczek, Wizytator Oświaty Pozaszkolnej.

W przerwach wolnych od obrad zwiedzili uczestnicy konferencji Rozgłośnie Polskiego Radia w Krakowie oraz obecni byli na przedstawieniu teatryku kukiełek z Nowego Sącza, pomyslanego jako teatrzyk wyjazdowy dla wsi.

Kształcenie przedpoborowych. W m-cu listopadzie odbyły się w Nowym Targu i Nowym Sączu konferencje dla kierowników kursów dla przedpoborowych zorganizowane przez Inspektoraty Szkolne na zlecenie Kuratorium. Na konferencjach tych omówione zostały instrukcje i zarządzenia władz szkolnych w sprawie dokształcania przedpoborowych oraz wskazania metodyczne dotyczące nauczania na kursach pierwszego i drugiego stopnia. Podobne konferencje mają być zwołane również i w innych obwodach szkolnych posiadających wysoki procent analfabetów wśród przedpoborowych.

Konferencje bibliotekarskie. W miesiącach od października do grudnia zorganizowane zostały zgodnie z rocznym planem dokształcania pracowników oświatowych kilkudniowe konferencje dla bibliotekarzy w Częstochowie, Nowym Sączu, Radomiu i Zawierciu. Celem konferencji było zorientowanie pracowników oświatowych czynnych w zakresie bibliotekarstwa w najważniejszych zadaniach bibliotekarza oświatowego. Rola bowiem bibliotekarza zwłaszcza na wsi nie może obecnie ograniczać się do samego faktu wypożyczania książek,

ale uwzględniać musi w dużej mierze również zagadnienia samego czytelnictwa i różnorodnych form t. zw. pracy z książką.

Wychowanie fizyczne.

W dniach 12 i 13 listopada u. r., odbył się w Krakowie doroczny zjazd Kierowników metodycznych ośrodków wychowania fizycznego. Pierwszy dzień obejmował obrady, drugi — lekcje pokazowe w szkołach krakowskich, oraz w Studium Wychowania Fizycznego Uniw. Jag. Na zjazd przybył p. Marian Krawczyk, Wizytator Ministerialny. Otwarcia Zjazdu dokonał dr. E. Podkówka, Naczelnik Wydziału Ogólnego. W obradach wzięli udział: wiz. Wł. Horbacki i wiz. dr. M. Chrzanowska z ramienia Wydziału Szkolnictwa Średniego oraz p. St. Nowacki, delegat Okręgowego Urzędu Wych. Fiz. i Przysp. Wojsk.

Prace instruktorskie w szkolnictwie powszechnym objęły w listopadzie i grudniu obwody: gorlicki, częstochowski i kielecki. Dnia 8. listopada rozpoczął się dochodzący kurs dla nauczycieli szkół powszechnych w Krakowie. Pierwszy turnus objął nauczycieli ćwiczeń cielesnych w klasach wyższych szkół powszechnych.

W okresie sprawozdawczym odbyły się konferencje metodycznych ośrodków wychowania fizycznego w Białej, Częstochowie, Kielcach, Krakowie, Radomiu, Nowym Sączu, Tarnowie i Sosnowcu.

Wykaz dzieł nabytych

przez Centralną Bibliotekę Nauczycielską O. S. K. w czasie od dnia
1 listopada 1937 r. do dnia 1 grudnia 1937 r.

Banach Stefan: Rachunek różniczkowy i całkowity 1929.

Bartel Kazimierz: Geometria wykreslna. Wydanie drugie. 1922.

Bobkowska Wanda: Korespondencja Metternicha w sprawie uniwersytetu krakowskiego 1820—1829. — 1935.

Bouglé C.: Leçons de sociologie sur l'évolution des valeurs. 1929.

Brückner Aleksander: O nazwach miejscowych. 1935.

Budny Szymon: O urzędzie miecza używającym. Zabytki z doby reformacji. Wydał Stanisław Kot. 1932.

Bujak Franciszek: Narok. Przyczynek do ustroju społecznego Polski Piastowskiej. 1925.

— Limanowa. Miasteczko powiatowe w zachodniej Galicji. Stan społeczny i gospodarczy. 1902.

Burzyński Grzegorz: Takt pedagogiczny w wychowaniu współczesnego człowieka. 1937.

Carrel Alexis: Człowiek istota nieznana. Przełożył Ryszard Świątochowski. 1937.

Chelstowski Zygmunt: Zagadnienia obcych kapitałów w Polsce. 1936.

Daszyński-Golińska Zofia: Zagadnienia polityki populacyjnej. 1927.

Durkheim Émile: L'éducation morale. 1934.

Elmer Władysław: Fizjologia i patologia przemiany jodu. 1936.

Feldman Józef: Na przełomie stosunków polsko-francuskich 1774—1787. Vergennes wobec Polski 1935.

Gimnazjum kupieckie. Praca zbiorowa. 1937.

Górski Artur: Niepokój naszego czasu. 1938.

Górski Wojciech: Wspomnienia. Sześćdziesiąt lat pracy na niwie pedagogicznej. 1937.

Grabowski Michał: Listy literackie. Wydał Adam Bar. 1934.

Grodecki Roman: Początki immunitetu w Polsce. 1930.

Gruszczyńska-Niemojewska Zofia: Walka szatana z Bogiem w polskim dramacie romantycznym. 1935.

Handelsman Marcei: Rok 1848 we Włoszech i polityka ks. Adama Czartoryskiego. 1936.

Kasprowicz Bolesław: Kierunki polskiego handlu zagranicznego w latach 1929—1935. 1936.

Kolaczkowski Stefan: Dwa studia: Fredro—Norwid. 1934.

Korniszewski F. Maćkowiakowie J. i A.: Nauczanie początkowe. Psychologia — Dydaktyka — Praktyka. 1935.

Krzyżanowski Julian: Od średniowiecza do baroku. 1938.

Kutrzeba Stanisław: Akta sejmikowe województwa krakowskiego. 1572—1620. Tom I. 1932.

Lewiński Jan St.: Zasady ekonomii politycznej. Wydanie II. 1934.

Ludkiewicz Zdzisław: Ustrój rolny Polski i jego niedomagania. 1935.

Magryś Franciszek: Żywot chłopu działacza. Opracował **St. Inglot**. Z przedmową **Franciszka Bujaka**. 1932.

Mayr Ryszard: Historia handlu na tle stosunków społecznych i gospodarczych. 1924.

Nauka a obrona państwa. Powszechne wykłady Uniw. Jag. (Cykl odczytów wygłoszonych w roku akad. 1936/37).

Zawiera:

- 1) **Wł. Szafer:** Słowo wtstępne.
- 2) **Jan Nowak:** Surowce kopalne Polski.
- 3) **Jan Włodek:** Mobilizacja nauk rolniczych: I. Produkcja roślinna.
- 4) **Teod. Marchlewski:** Mobilizacja rolnictwa: II. Produkcja zwierzęca.
- 5) **Edward Chodzicki:** Rola lasu w obronności Państwa.
- 6) **Wiktor Ormicki:** Rola geografii rolniczej w planowaniu obrony Państwa.
- 7) **Leon Marchlewski:** Chemia na usługach obrony Państwa.
- 8) **Franciszek Walter:** Mobilizacja medycyny dla obrony Państwa.
- 9) **Julian Nowak:** Walka z niewidzialnym wrogiem.
- 10) **Emil Godlewski:** Troska o młode pokolenie.
- 11) **Jerzy Smoleński:** Zagadnienia demograficzne i ich znaczenie dla Państwa.
- 12) **Władysław Szafer:** Uwagi końcowe. 1937.

Nowicki Zygmunt: Kartki z dziejów ruchu nauczycielskiego w Polsce. 1937.

Pfitzner Josef: Grossfürst Witold von Litauen als Staatsmann. 1930.

Pietkeiwicz Zenon: Gospodarka miast polskich. Czynniki zasadnicze ich rozwoju i dobrobytu. 1928.

Pluzański Stanisław: Zasady mobilizacji przemysłu na potrzeby obrony państwa. 1934.

Pociecha Władysław: Geneza hołdu pruskiego. (1467—1525). 1937.

Polski Słownik Biograficzny. Tom III-ci. 1937. (Brożek Jan — Dochwałczewski Fr.).

Prace pedagogiczne pod redakcją Z. Mysłakowskiego: Tom. I. zeszyt 1—2. 1937. Zawiera:

F. Lachowicz: Wyniki pracy wychowawczej

szkoły powszechnej w powiecie Grodzieńskim.

D. Sokulski: Samorzutna skłonność dzieci do zakładania się na usługach wychowania.

K. Szwarz: Dziecko a gazeta.

R. Miller: Praca domowa ucznia.

Prace w dziedzinie psychologii wychowawczej w Polsce. Sprawozdanie z I. polskiej konferencji psychologów pracujących na polu wychowania. Do druku przygotowali: **F. Felhorska** i **St. Sedlaczek**. 1937.

Ptasiński Cecylian: Rzemiosła w Polsce współczesnej. 1934.

Reinöhl Friedrich: Vererbung und Erziehung. 1937.

Rorschach Herman: Psychodiagnostik. Methodik und Ergebnisse eines Wahrnehmungsdiagnostischen Experiments. Dritte Auflage. 1937.

Sempołowska Stefania: Reforma szkolna 1862 r. II-gie wydanie. 1937.

Sganzi Carlo: Philosophie und Pädagogik. 1936.

Siedlecki Franciszek: Studia z metryki polskiej. Część I. Metr sylabiczny a inne polskie systemy metryczne. 1937.

Słomka Jan: Pamiętniki włościanina. Od pańszczyzny do dni dzisiejszych. Z przedmowami: **Franciszka Bujaka** i **Wacława Sobieskiego**.

Stamm Edward: Miary powierzchni w dawnej Polsce. 1936.

Światopogląd morski. Praca zbiorowa. 1934.

Zawiera:

- 1) **Bujak Fr.:** Kultury morskie i lądowe.
- 2) **Widajewicz L.:** Słowianie zachodni na Bałtyku.
- 3) **Tymieniecki K.:** Dziejowy stosunek Polaków do morza.
- 4) **Konopczyński W.:** Kwestia bałtycka jako zagadnienie międzynarodowe w czasach nowożytnych.
- 5) **Wojciechowski Z.:** Rozwój terytorialny Prus w stosunku do ziem macierzystych Polski.
- 6) **Stelmachowska B.:** Stosunek Kaszub do Polski.
- 7) **Stołyhwo K.:** Zagadnienie rasy nordycznej w nauce i polityce.
- 8) **Dybowski R.:** Żywiół morski w twórczości Józefa Conrada.
- 9) **Kamieniecki W.:** Polska nad Bałtykiem.
- 10) **Klarner Czesław:** Śląsk i Pomorze jako symbole naszej niezależności.
- 11) **Olszewicz W.:** Węgiel i morze.
- 12) **Zaborski B.:** Zarys morfologii północnych Kaszub.
- 13) **Nowak Jan:** Geologiczna przeszłość Bałtyku.

Szkoła handlu na usługach społeczeństwa i Państwa. Praca zbiorowa.

Tomkiewicz Władysław: Jeremi Wiśniowiecki (1612—1651). 1933.

White William A.: Higiena psychiczna wieku dziecięcego. Z przedmową **Prof. Baleya**. Tłumaczyła z angielskiego **Czaplińska Mutermilchowa**. 1937.